

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL :
In România un an (48 NUMERE), 10 lei
„ sease luni 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

UN NUMĂR.
25 Bani

REDAȚIA ȘI ADMINISTRATIA
București, Calea Victoriei 60. Pasajul No. 3
DIREȚIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

DIRECTOR :
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 5.

DUMINICĂ, 28 NOEMBRIE 1910

Vol. IX.

SUMARUL

NOUTĂȚI :

Către cititori — Salariul învățătorilor. — Conferințele „Institutului de răspândire a experiențelor sociale” din Paris.— O inițiativă laudabilă. Ecouri din lumea artistică.

CEȘTIUNI ACTUALE :

DR. I. DUSCIAN. *Dinasticism și antidinasticism.*

CEȘTIUNI SOCIALE :

M. MIHĂILEANU. *Serviciul maritim și căile ferate.*
V. G. CRISTOFOR. *Dreptul de grevă.*
I. RUCAR. *Asupra concepției materialiste a istoriei.*

ȘCOLARE :

CONSTANȚIN ȘĂINEANU. *Invățământul limbilor străine în Germania, Franța și Italia.*

LITERATURA :

IOAN DRAGU. *De vorbă cu Satana.*
GUY DE MAUPASSANT. *Odiseia unei copile,*

NOTE ȘI INFORMAȚII : *Manoel în Anglia. — Jules Tannery. — De la Soc. studenților în litere. — Eminescu în Esperanto. — Tolstoi și Victor Hugo. — CĂRȚI NOI: Filosofie. — REVISTA REVISTELOR: Semănătorul. — Viața nouă. Ramuri. Viața socială. Facla. — ȘTIRI ARTISTICE. FINANȚE ȘI COMERȚ. BULETIN BIBLIOGRAFIC.*

NOUTAȚI

Către cititori

Administrația revistei noastre a hotărât să acorde următorul abonament de favoare cititorilor cari se vor grăbi să se aboneze săptămâna aceasta: Cine va trimite până la 5 Decembrie cor. direct administrației revistei Calea Victoriei 60 (Pasajul Imobiliara 3) suma de 10 lei (costul unui abonament anual) va fi considerat abonat de la 31 Octombrie 1910 până la 31 Decembrie 1911 primind ast-fel revista 14 luni în loc de 12.

Odată cu trimiterea numărului viitor, noii abonați pe un an vor primi toate numerile apărute până acum din vol. IX.

Salariul învățătorilor

Prin mai multe mii de petițiuni, adresate președintelui Camerei Deputaților, învățătorii din toată țara cer sporirea salariilor.

„Scămpirea traiului, din ce în ce mai accentuată de câțiva ani, marile nevoi ce avem de întâmpinat cu familii împovărate, micul salariu ce primim, neputința de a ne mai putea îndeletnici și cu alte ocupațiuni, care să ne procure mijloace de existență, în afară de munca istovitoare de învățător, toate acestea ne-au silit, ca în congresele noastre, de mulți ani, să cerem celor în drept; ridicarea salariului nostru inițial la 130 lei lunar pentru învățătorii normaliști și 90 lei pentru titularii învățătorii ajutori.

„Fie că greutățile statului n'au permis, fie că alte împrejurări au fost neprielnice satisfacerii neîndeplinite și azi ne găsim într'o grea cumpănă: muncim mult și suferim și mai mult, în dauna sănătății noastre, a familiilor noastre și în paguba școlii...

„Sacrificiile ce va face statul cu noi vor fi răsplătite cu prisosință prin mai marile roade ce va da activitatea noastră inimoasă, iar Onor. guvern și Cameră, cari vor alina îndelungatele noastre suferințe vor bine-merita neuitata recunoștință a întregii sătenimi și învățătorimi române”.

Așa se exprimă învățătorii prin petițiunile ce au înaintat.

Indiscutabil că dânsii au dreptate. În repetate rânduri această cerere a fost justificată prin *Noua Revistă Română*. Ne facem însă datoria să adăogăm că pentru noi problema îmbunătățirii salariilor nu trebuiește despărțită de problema îmbunătățirii învățământului primar rural.

Fiii țăranilor noștri, înainte de a intra, la vârsta de 7-8 ani, în școala primară, trec printr'o perioadă de abandonare (vârsta de la 5-7 ani), în care perioadă contractează deprinderi rele, pe care școala primară adesea nu le mai poate desrădăcina; iar după ce sfârșesc școala primară, ei intră din nou într'o perioadă lungă de abandonare, în care se uită cele învățate, și în care absolvenții școlii ajung din nou analfați. Școala primară (cu trei sau patru ani), de până acum, nu poate da roade însemnate, până ce nu e completată într'o direcție cu grădinele de copii, și în cea l'altă direcție cu școlile superioare primare.

Sporul de salariu, care ar fi just să se fixeze și peste acea ce cer învățătorii prin petițiunile lor, este bine, așa dar, să meargă paralel cu extensiunea învățământului primar în cele două direcțiuni indicate.

C. R.-M

Conferințele „Institutului de răspândire a experiențelor sociale” din Paris.

La Paris, apare de vre-o câțiva ani sub direcția d-lui Rodolphe Broda, o foarte interesantă și cunoscută revistă, *les Documents du Progrès*, având în același timp câte-o edi-

ie specială la Berlin, Londra și Sf. Petersburg, în limba țărilor respective. După cum se poate ușor înțelege din titlu ei, revista este inspirată de ideea originală și îndrăzneță, de a centraliza toate gesturile și actele de progres, care se semnalează în societățile civilizate, pe vre-unul din tere-nurile felurite ale activității sociale, politice, morale, econo-mice și artistice ale omenirii. O analiză și o sinteză în veci-nică frământare, și în neincetat neastâmpăr, a tuturor re-formelor și progreselor sociale și omenești se oglindește în coloanele acestei reviste, oglindind viața contemporană a omenirii conștiente și desprinzând linia curată și direcția sănătoasă a progreselor ei.

Diferenții colaboratori și corespondenți ai d-lui Broda îi trimit lunar, din diferitele puncte civilizate ale globului, relații și documente precise despre experiențele sociale pro-gresive care au loc, și acesta le sintetizează și dă legătura de direcție cari se poate extrage din examinarea fie-cărui document în parte. Generalizarea ast-fel întocmită a pro-greselor omenirii este fixată în formule sintetice și redată apoi, prin organul revistei, întregii omeniri conștiente, care a contribuit cu material la făurirea ei. În conștiința d-lui Broda, omenirea face o foarte îndrăzneță încercare de a lua o cunoștință sintetică despre mersul ei progresiv. In-semnătatea revistei *Documents du Progrès* este de a da o-menirii fericita inspirație de a se concepe ca un tot or-ganic și solidar, este de a lua inițiativa unei conștiințe u-mane integrale. a unei conștiințe de sine a umanității pe drumurile nepătrunse și întunecoase ale progresului ei.

Și pentru că s'au părut neîndestulătoare mijloacele tipărite ale revistei, directorul ei s'a gândit s'o completeze și s'o verifice prin crearea unui *Institut internațional pentru răs-pândirea experiențelor sociale*.

Menirea acestui Institut este ca să creeze în toate centrele mari ale Europei mai întâi, ale lumii întregi apoi, sucursale în care membrii și aderenții acestei mișcări să exprime și să explice prin viul grai al localității reformele și progre-sele realizate de omenire, în țările în cari ast-fel de pro-grese s'au semnalat. Succesul crescând al oratoriei con-ferențiare, este ast-fel pus la contribuție pentru realizarea foarte ambițioasei inspirații în serviciul căreia s'a pus directorul revistei de care este vorba.

Ast-fel s'au organizat cicluri întregi de conferințe, cari s'au ținut în mai toate orașele mari ale Europei, asupra diferitelor chestiuni sociale, cari au fost agitate sau legife-rate de guverne și parlamente.

În acest scop d-l Broda, pe lângă alți conferențieri de seamă, cutreeră astăzi Europa ducând cu sine vestea și cunoștința reformelor sociale progresive deja realizate sau pe cale de a se realiza. Septămâna aceasta directorul revistei *Documents du Progrès* vorbește la Belgrad, la Sofia. Sâmbăta și Duminica va ține una sau două conferințe la A-teneu, iar Marți și Miercuri va vorbi mai departe la Bu-dapesta, Viena, etc.

Cum mișcarea aceasta intelectuală, în fruntea căreia merge d-l Broda, va interesa și nu poate să nu intereseze elita no-astră intelectuală, nu ne îndoim că se va întâlni numeroasă și impozantă, la ora 9 seara în sala Ateneului, Sâmbătă 27 Noembrie, pentru a asculta de la distinsul conferențiar: *Ce pot să învețe popoarele unele de la altele*.

D. D.

O inițiativă lăudabilă

Din inițiativa Doamnei Elena Cordoneanu, directoarea „Căminului cultural“, instituit pentru educația integrală a fe-telor, s'a pus bazele unei societăți „Căminul Românesc“, al cărei scop este de a întări viața de familie prin edu-cația și protecția fetelor. Firește că în vremea noastră, când între alte manifestări întristătoare, azistăm și la dezagre-garea legăturilor de familie, nici o inițiativă nu poate

avea importanța socială a acesteia. Tinerele mame ar putea fi cel mai statornic și mai energic agent pentru răspândirea spiritului de ordine și iubirea aproapelui, dacă ar avea for-mațiunea necesară ca să poată imprima viitoarelor gene-rațiuni încă din cea mai fragedă vârstă, aceste însușiri. În starea actuală însă copilul este despărțit adese de cuibul său familiar din cauza neîngrijirii sau lipsei de mijloace a pă-rinților, pierde cel mai bun prilej în care ar fi putut să învețe a iubi pe alții și devine mai târziu un ferment de nemulțumire și discordie generală.

Pentru a remedia acest rău „Căminul românesc“ își pro-pune să facă educația integrală a fetelor prin institutul „Căminul cultural“ în care elevele sărace, pe lângă o instruc-țiune generală și profesională, vor primi ajutoare sub formă de burse, pensuni etc ; să îndrumeze fetele spre diverse pro-fesiuni și să le înlesnească începerea unei cariere ; să caute a le îmbunătăți condițiunile de trai și de muncă prin home-uri, ospătării, dispensarii și alte inițiative de economie, pre-vedere și ajutor ; să cultive sentimentele de solidaritate în-tre fete de condițiuni sociale diferite, să deștepte interesul general pentru o problemă atât de importantă ca „întărirea vieții de familie prin educația și protecția fetelor“ și 'n fine să ajute pe ori-ce fată, de ori-ce condițiune socială nu printr'o pomană umilitoare, ci printr'un ajutor cu valoare educativă.

S'a alcătuit deocamdată un comitet de domnișoare, al cărui entuziasm și valoare morală sunt un bun augur pentru activitatea viitoare a societății ; ședințele de Duminică au și început la sediul „Căminul Cultural“ în strada Dorului, 4. Frumusețea scopului acestei societăți, precum și indiscutabila lui utilitate generală ne obligă să îndemnăm pe toți oamenii de bine a contribui prin activitatea lor personală, prin do-națiuni sau stipendii de burse, la realizarea lui cât mai completă și urăm energicelor inițiatore să poată culege cât mai curând fructul binefăcătoarelor lor năzuinți.

C.

La Administrația revistei, în Pasagiul Soc. Imobiliara No. 3 (Intrarea prin Calea Victoriei 60 și Str. Academiei 19) se găsesc de vânzare pentru cititorii noștri cu preț scăzut :

Colecțiunea volumelor apărute din *Noua Revistă Română* :

Volumele I—IV (Prima serie) cu 5 lei volumul.
Volumul V—VIII, 3 lei volumul.

Volumul IX (în curs de apariție). Abonament anual 10 lei.

Din *Studii filozofice* vol. I, lei 5.

Vol. II—IV, 3 lei fiecare volum.

Vol V (în curs de apariție), lei 6.

Puterea Sufletească de C. Rădulescu-Motru (scriere premiată de Academia Română), Lei 6.

Biblioteca editată de *Noua Revistă Română*, 15 bani volumul. Au apărut până acum :

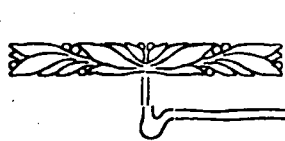
No. 1. În zilele noastre de anarhie, de C. Rădulescu-Motru.

No. 2. Sufletul neamului nostru, de C. Rădulescu-Motru.

No. 3. Contractul muncii, de D. Negulescu.

Cultura română și politicianismul (ediția III-a Socec), de C. Rădulescu-Motru cu 75 bani (în loc de lei 1,50).

Poporanismul politic și democrația conservatoare, de C. Rădulescu-Motru. Prețul 50 bani.

ECOURI DIN LUMEA ARTISTICĂ.

„MUZEUL SIMU“

Abia de câteva luni deschis mulțimei, „Muzeul Simu“, cu maestrosa-i siluetă de templu antic, a ajuns un fel de adevărat sanctuar de luminare a sufletelor și de formare a educației artistice obștești.

Din acest punct de vedere însemnătatea mărețului așezământ artistic, clădit și împodobit cu alese opere de artă din avutul și dragostea de bine a d-lui Anastase Simu—acest palat al' Artei nu are încă seamă la noi.

Oricât ar fi imitat gestul omului care și-a jertfit o bună parte din vieța și starea lui pentru ridicarea unui asemenea monument cultural, tot ce s'ar mai face d'aci încolo rămâne o palidă imitație.

Mai ales că nici statul n'a răușit până acum să dea un adăpost cuviincios operilor de artă ce se cojesc și se dărapănă în subretele așa zisele „Saloane ale Pinacotecei“.

Toată lumea noastră cu greutate prea e răpită de „cele mai de seamă evenimente la ordinea zilei“, ca să mai aibă vre-un potentat și ceva vreme de consacrat preocupărilor de ordin artistic și de înaltă cultură.

Și de aceea gestul d-lui Simu, mărinimia cu care a alcătuit întâia noastră galerie de pictură și sculptură ca lumea, rămâne cu aceiași însemnătate de eveniment social, cel puțin tot atât de mare ca și orice „mare eveniment“ ce preocupă mentalitatea celor robiți de „ordinea zilei“.

Ca un imbold puternic de educație artistică apare „Muzeul Simu“ la orizontul vieții noastre sociale. Dealtmîntreli aceasta trebuie să fie și să rămână lozinca oricărei instituții de acest fel.

Cu atât mai mult cu cât este singurul așezământ de educație artistică, opera aceasta demnă de un Stat care se respectă, sau de un adevărat Cresus care și-a uitat legenda.

De aceea spre „Muzeul Simu“ se îndreaptă astăzi sufletele setoase de lumină și aplecate spre cultul frumosului—sufletele celor din generația noastră mai nepismuitoare de gloriile de o zi, și mai pornită spre studii sănătoase făcute fără tărăboi și reclamă.

Mai mult ca oricând se simte astăzi la noi necesitatea dezvoltării tuturor artelor. Pregătirea este mai mare și ceice muncesc să facă ceva sunt răsplătiți. Lumea se interesează atât de mult de cele ce se realizează pe tărâmul artei, și pe acele ale manifestărilor superioare ale spiritului omenesc, — încât aproape am și început să uităm vremea de tristă amintire, pe când artiștii erau un fel de „Paria“, „biete suflete rătăcite“, la cari căuta cu dispreț noianul de înțelepți nepăsători la orice manifestări ale frumosului.

Au pierit și zâmbetele ironice cu care serenissimele fețe alese întâmpinau pe oricine se intitula „artist“.

S'a dus din fericire, vremea când a fi artist însemna pentru mulți ceva rușinos, o ocară sau un prilej de umilire cel puțin!

Și s'a stins astfel epoca rușinoasă în care pictorii erau osândiți să-și mănânce culorile ca s'o ducă de azi pe mâine, iar scriitorii piereau de oftigă.

Și bine că s'a dus, odată cu lumea aceea nesățioasă, înclinată spre senzații gastronomice, cu care poate

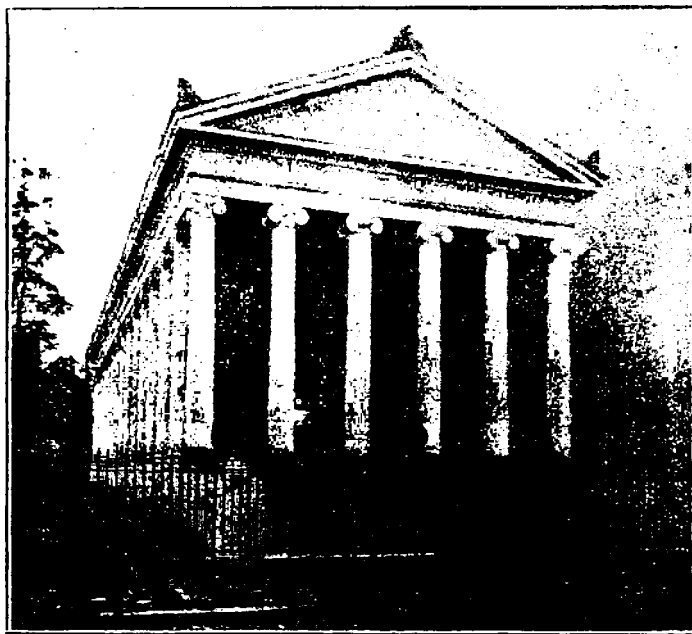
încă ispiti mănoasa noastră țară pe toți Sardanapalii după fața pământului.

Averi mari se macină și astăzi la noi, zadarnic, însă încep să pice din ele și în pungile, ceva mai întremate, ale făuritorilor frumosului.

Va trebui să se mărească din ce în ce numărul celor ce trebuie să îmbrățișeze și să ajute puternica mișcare artistică ce înfloreste acum, cu atât mai mult cu cât idealuri nouă încep să dospească în sufletele tinerimei.

Iar pentru hrana acestor suflete, cele cinci saloane, cele cinci tezaure ale „Muzeului Simu“, sunt cel mai prielnic mijloc de atingere a idealului visat de cîtorul așezământului, care a săpat în piatră pe frontonul așezământului, cuvintele: „Nu numai pentru noi, ci și pentru alții...“

Tot ce arta veacurilor trecute are mai de seamă ca represintări sculpturale și picturale,—aproape întreaga avere sufletească a omenirii, este represintată

Intrarea „Muzeului Simu“.

în cele cinci splendide saloane, pline de lumină și înflorite în cinci stiluri arhitectonice deosebite, după cele cinci faze ale artei reprezentate în muzeu.

Nu numai cei ce vin să se instruiască, să-și cultive gustul frumosului, găsesc în acest templu al artei mijlocul sigur de a-și statornicii și desăvârși cunoștințele, dar și specialiștii—cei ce fac artă—găsesc în acest muzeu puțința să înțeleagă „cum fac“ alții mai mari, sau mai stăpâni pe meșteșug, și în acelaș timp, dau de isvoare nouă cu care să-și întremeze puterile pentru alegerea căilor noi în care să se avânte.

Destul e să amintesc că în „Muzeul Simu“ se află cea mai frumoasă colecție, din țară, de opere ale enormei arte franceze moderne.

Toate splendorile picturii și sculpturii franceze, toate numele mari ale artei moderne, sunt reprezentate prin opere de o înaltă valoare.

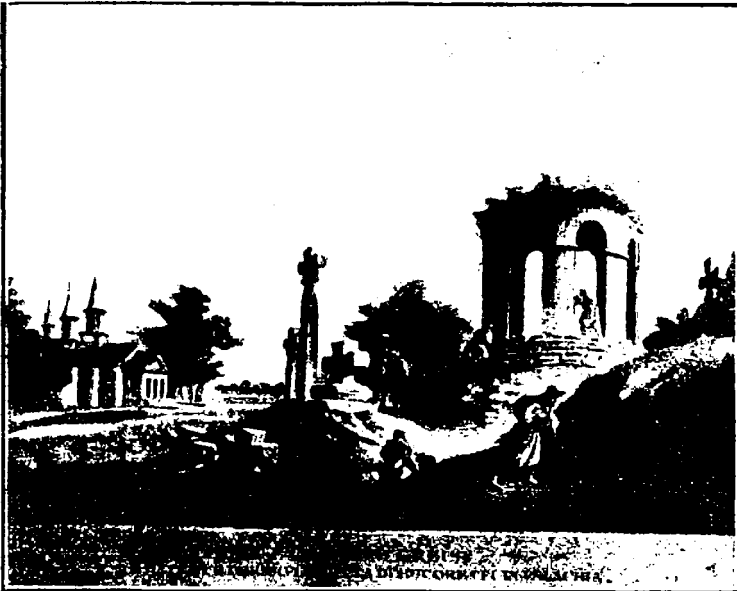
Nici o deosebire în ce privește alcătuirea. Toți deopotrivă. Și cei mai învechiți ca mijloace de realizare, ca și cei stăpâni pe tehnica mai căutată, uneori ultrarafinată din ultima fază.

Acți stă farmecul—în variația dela operă la operă,

dela tablou la tablou. Și de aceea oricine se simte atras și trebuie să studieze cu deamănuntul.

Acelaș lucru și cu pictura și sculptura germană și italiană modernă ea și cu bogata colecție de artă bizantină, cu care excelează iarăși Muzeul.

Acelaș criteriu în alcătuirea unei priviri largi, depline peste câte o întreagă perioadă de manifestări artistice.

Dauzatz: Biserică și cimitir de lângă București.

Ce să mai spună cineva despre impresionanta artă scandinavă, ai cărei promotori și reprezentanți de seamă stau alături într'o glorioasă apropiere într'una din sălile „Muzeului“!

Ce să mai zici de frumoasa împrietenire în care îi găsim pe toți pictorii și sculptorii noștri de acum o jumătate de veac ca și cei de acum, decât că felul cum sunt cu toții laolaltă—indiferent de școli și cenacluri—te face să cugeți la acea armonie universală visată de cei ce doresc binele omenirii.

Din toate aceste puncte de vedere „Muzeul Simu“ trebuie să rămâie ceea ce este acum,—un adevărat

templu de care se apropie sufletele dornice de lumină, stăpânite de cultul frumosului.

Și n'aș putea încheia mai bine aceste puține șiruri asupra operei de mare idealist a d-lui A. Simu, decât amintind o clipă de bucurie a d-sale—aceea când pleca aiurea, să se reculeagă puțin, după ce deschisese Templul Artei.

„De acum nu mai iau nimic, am isprăvit!“—spunea întemeetorul „Muzeului“. Iar la întoarcere, ca și în toți cei douăzeci de ani de când adună operele pentru muzeu, a venit tot așa de încărcat de „noi achiziții“, ca și în trecut.

Fericitul adunător de nouă achiziții!

D. Simu a adus, între altele și o acuarelă de mici dimensiuni, cumpărată la Biaritz (Franța) și datorită pictorului francez Adrien Dauzats, mort la Paris în anul 1868.

Pictorul, când era în plină dezvoltare a talentului, prin 1828, a întreprins o lungă călătorie prin Orient și s'a abătut și pe la noi.

Așa se lămurește interesanta inscripție în capitale ce se citește în partea de jos a lucrării („Chiesa e cimitero greco essitente presso la città di Bucoresti în Valachia — Biserică și cimitir ortodox, aproape de București, în Valachia)—inscripție ce se vede și în reproducerea de mai sus după acest tablou.

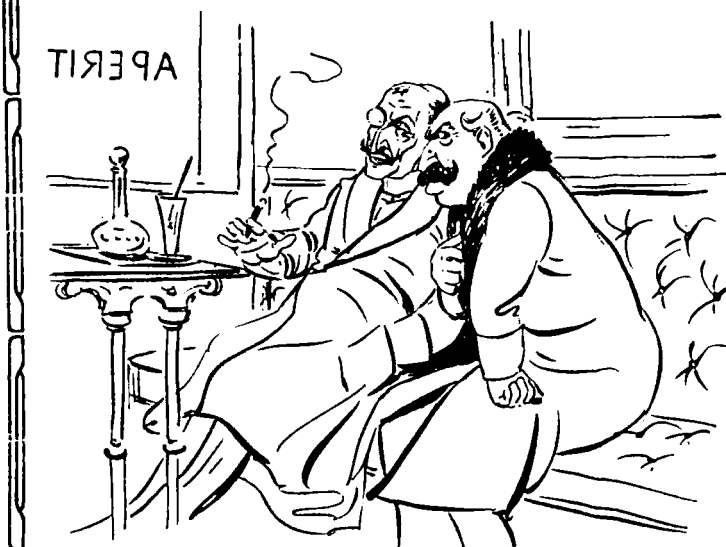
Pe cât se pare pictorul a fost atras de frumusețea unei bisericuțe de țară, și, în aceiaș timp, de vechia fântână înconjurată de colonade, așezată alături de câteva cruci de piatră, cum se află atâtea în lung și latul țării.

De o rară valoare istorică, ce va trebui lămurită în curând, întrucât reprezentări artistice de pe vremea aceea nu se prea găsesc ușor, acuarela lui Dauzats poate fi privită și ca o nouă nestimată a „Muzeului Simu“.

Încă o achiziție de seamă este și „Fiul câmpului“, un bronz—una din lucrările cele mai frumoase ale sculptorului român Brâncuș, care se află la Paris și care este unul din cei mai de seamă sculptori ai noștri. deci, cu atât mai demn de a figura prin splendida lui operă alături de maestrul ce se află în „Muzeul Simu“.

Ion Gruia.

Toate-s noi și vechi-s toate...

— Bunicul meu îmi istorisea ce greu era altă-dată să faci politică! Așteptai cu frica în sân, ca nu cum-va, după o zi pe alta, să vină vre-un firman de la Inalta Poartă, prin care se scotea un Vodă din domnie și se punea alt Vodă în loc!!.. Și atunci tu, dacă erai partizanul fostului Vodă, trebuia să apuci pe drumul Brașovului..

— Și astăzi, vezi că este altfel?!

CESTIUNI ACTUALE

DINASTICISM ȘI ANTIDINASTICISM

Articolul meu „România și Portugalia“ din unul din ultimile numere ale *Nouei Reviste Române* a fost găsit de o anumită presă că ar fi purtând un caracter antidinastic. Lucru în sine nu mă miră, cum nu m'ar fi mirat chiar dacă articolul ar fi fost găsit că poartă un caracter anarhic. Există la noi o curioasă concepție de dinasticism, legalism, revoluționarism, anarhism, etc. Această concepție variază după anotimp, situația politică prin care trece țara și după persoane.

Așa spre pildă acum doi ani, tot în *Noua Revistă Română* am publicat un articol asupra *Intelectualismului*, și între altele deplângeam în acest articol starea nenorocită a țaranului român, care trăește în ignoranța cea mai oribilă, pe când orașele sunt înglodite de un fals intelectualism. Articolul n'avea nimic subversiv cel puțin pentru d. N. Iorga care în fiecare săptămână publica în *Neamul Românesc* aceleași opinii; totuși șeful partidului naționalist din România cerea izgonirea mea din postul de medic de plasă ce ocupam pe atunci, arătându-mă direcției sanitare ca pe un periculos „anarhist“.

E același lucru și cu „antidinsticisml“. Nimeni nu poate spune unde adevărul spus sus și tare este legal și unde el e învăluit într'un vâl de subversivitate. Fenomenul acesta de nesiguranță în definirea tendințelor și ideilor politice la noi e ușor de explicat.

Politicianismul a știrbit într'atâta mintea oamenilor noștri în cât nu mai au dinții necesari să rumege o idee, o părere și ca oamenii bătrâni or le înghit de a dreptul nerumegate, or le dau afară de teama să nu le strice gingiile edentate. Toată activitatea lor mintală se reduce în a cugeta și a chibzui: cine va veni la putere. Și cum factorul hotărâtor în venirea la putere e Monarhul, orice atitudine față de persoana Suveranului e privită cu teamă. Imediat după manifestarea vreunei păreri care ar avea vr'o legătură sau chiar n'ar avea nici o atingere cu Monarhul, presa de partid se grăbește a denunța Suveranului pe atentator sau pe tăinuitorul atentatorului și a face profesia ei de credință.

Bine înțeles, acest lucru trebuie să-l fi observat multă lume. În țara românească manifestările de simpatie și de devotament către Tron se fac numai atunci când un pretins atentat s'a produs contra Suveranului sau mai bine zis e nevoie ca cineva să vadă într'o manifestație un atac contra Suveranului pentru ca să-și manifeste sentimentele sale de dinasticism; altfel nici odată dintr'un impuls spontan, sau dintr'o neatârnată de împrejurări ocazie, el nu 'și va manifesta ideile sale de dinasticism.

Ba mai mult s'a întâmplat și lucru acesta: pe când oameni porniți din sentimente oricare pentru Dinastie au voit să-o cinstească cu tot respectul ce i se cuvine, s'a

văzut că alți oameni să nu se solidarizeze cu manifestația primilor, ba chiar s'o ponegrească. În nici o țară cu sincere sentimente dinastice, nu s'ar fi văzut urâtul spectacol care la 1906 a arătat țarei pe de o parte guvernul conservator serbând jubileul Suveranului, pe când opoziția junimisto-liberală făcea opinie separată și refuza de a lua parte la această serbare de patruzeci de ani de domnie a primului Rege român.

Dar ceea ce este mai interesant e că politicianismul la noi merge și mai departe cu absurdul în concepția lui despre dinasticism. Așa nu este permis după logica unora de a vorbi rău de politica care s'a făcut în ultimii 40 de ani de oarece aceasta ar fi o manifestare antidinastică. Să spui astăzi în România că partidele politice n'au făcut nimic pentru majoritatea țarei și foarte mult pentru o minoritate, însemnează a face antidinasticism. Susținând că nu există nici o viață politică și că pretinsa politică care se face e o păpușarie, de oarece nu se poate concepe regim constituțional fără egalitatea tuturor în fața legilor, fără egalitatea dreptului de vot, fără egalitatea tuturor în fața justiției, e după unii antidinasticism. Arătând că partidele politice se perindează la guvern nu din impulsul masselor populare și al opiniei publice cari condamnă sau susțin guvernele aiurea, în țări adevărat constituționale, însemnează deasemeni a face antidinasticism.

Dar această concepție ia cu desăvârșire orice iluzie de constituționalism regimului politic din România și îi dă un caracter de curat absolutism. Numai în țările absolute Suveranul e făcut responsabil de toate nevoile țarei și nu știm nici chiar acolo dacă prostiile unui ministru pot fi puse în sarcina Suveranului.

Ni se pare că o astfel de opinie despre un Suveran constituțional, nu trebuie să convie însă-și Suveranului și mai ales Suveranului nostru, care a fost un model de Suveran constituțional. Dacă se poate face o învinuire regelui Carol e că poate de multe ori a fost prea constituțional, a tolerat miniștrii și ministere pe cari le-ar fi putut înlocui sau ar fi putut cu inteligența vic pe care o posedă să lucreze în locul lor, dictând și elaborând legi cari ar fi avut o mare valoare socială pentru țară. Dar Regelui nu i-a plăcut însă niciodată de a eși din marginele Constituției și n'a vrut să-și însușiască niciodată rolul de Suveran absolut, cu care-l împodobesc politicienii noștri.

Nu știm dacă această confundare între voința regelui și între politica partidelor nu se face și cu o intenție oarecare, cu o intenție în orice caz foarte puțin onorabilă, de oarece e ușor de a arunca toată răspunderea pe Suveran, a tuturor relelor ce au dăinuit în țară și a-ți atrage toate laudele operilor bune, făcute pentru țară.

Când cineva scrie că există în țara românească două popoare, unul mititel, trăind din belșug, având și bucurându-se de toate binefacerile civilizației, și un alt popor mare, răspândit pe toată suprafața țarei, nevoiaș, vecin cu desnădejdea, și când

acel ce scrie spune că această împărțire a țării în două neamuri cari nu se cunosc și nu se iubesc e pricina politicianizmului, care pentru a-și crea partizani a creat primul popor de slujbași și de politicieni, imediat se invoacă antidinasticismul, se vede în aceste păreri o atingere a Suveranului care a patronat această politică.

Scrieți însă că România în 40 de ani a dobândit neatârnrarea ei, că s'a ridicat la rangul de regat, că a deschis atâtea licee, gimnazii, că a presărat țara cu drumuri de fier, că și-a creat un Stat de oameni culti, că și-a câștigat un loc de cinste în rândul Statelor culte, îndată va sări un liberal și va striga:

— Toate acestea le-a făcut I. C. Brătianu; iar un conservator va susține:

— A făcut ce a făcut și Brătianu, dar Lascar Cărgiu a făcut și mai mult.

Bine înțeles la această protestare se realizează și partizanii d-lui P. P. Carp cari recunosc meritul șefului lor, că deși nefiind la guvern a putut guverna țara și a da țării cele mai frumoase legi, între cari și acelea de cari amintirăm mai sus.

Intrebarea e că în această protestare nu se aude nici un glas care să spuie:

— Toate acestea le-a făcut Suveranul!

Și oare nu e mult mai antidinastică manifestarea liberalilor și a conservatorilor, când de câte ori se laudă țara ies ei înainte și spun, noi am făcut ce s'a făcut bine în țara românească; iar de câte ori cineva spune că nu s'a făcut pentru țărâtime nimic, că țara a pierdut orice reprezentare de constituționalism se pune înainte persoana Suveranului și se vorbește mereu:

— Nu atacați politicianismul, nu arătați nevoile țării, căci faceți antidinasticism.

Cine este însă antidinastic, acel care arătând nevoile țării, face responsabil politicianismul și pe politician, sau acela care de câte ori e vorba de progresul țării se pune el în frunte și se bate în piept că el este făcătorul tuturor, iar când e vorba de nevoia și suferința țării, se pitește în dosul Suveranului?

Cetitorul va răspunde singur.

Articolul nostru ultim, n'a fost scris decât cu scopul de a arăta paralelismul între cele două țări Portugalia și România și a susține un fapt: că e nevoie ca în țara românească mulți din acei cari azi fac politicianism și n'au nevoie să-l facă să se gândească la nevoile țării și să facă politică. Nu se știe ce va aduce ziua de mâine; nevoia dela sate se întinde și la orașe; un popor nu poate trăi multă vreme o viață anormală, cum nu poate trăi o familie cu un buget de 2000 de lei anual, când ea cheltuiește 5000. Și aceasta e situația proprietarului mic, a funcționarului, a profesorului, a negustorului. Câștigă fiecare din ei 2000 și cheltuiesc 5000. Băncile, creditele, lucruri vechi și bucăți de pământ se mai găsc, de unde se poate împrumuta și pe ce

se poate împrumuta; va veni însă o zi când nu se va mai putea trăi.

Bugetul însă al țării, condițiile sociale de trai, împrumuturile în străinătate, convențiile comerciale, organizarea Statului se fac mereu luându-se în vedere nu bugetul real de 2000 de lei al fiecăruia, ci bugetul silit forțat pe care, D-zeu știe fiecare cum și-l crează, de 5000 de lei. Intr'o zi va plezni bășica astfel umflată și va fi un dezastru pentru țară.

Trebuie ca oamenii politici să se gândească la aceasta, trebuie un partid politic care să se pronunțe contra tuturor alianțelor militare cari împovărează bugetul prin militarizarea țării, trebuiesc făcute convenții comerciale luându-se în vedere și interesele țării nu numai ale fabricantilor austriaci, și germani, trebuiesc legi agrare, legi sociale cari să ridice populația rurală și trebuiesc tăete toate acele instituții de lux, de risipă, aproape inutile și surplusul din nimicirea lor dat acolo unde trebuie și unde se simte nevoia că trebuie.

Reese de aci ca partidul care ar avea o atare lozincă trebuie să fie republican sau antidinastic?

Bine înțeles că nu și n'au văzut în cele scrise de noi antidinasticism, decât tot acei cari de câte ori e vorba de nevoile țării pun pe Rege în frunte și de câte ori e vorba de progresul țării se așează ei în front.

Gimnastica aceasta nu înșeală pe nimeni și lumea cea mare înțelege cine respectă și cine hulește pe Suveran.

Dr. I. Duscian.

CESTIUNI SOCIALE

SERVICIUL MARITIM ȘI CĂILE FERATE

Serviciul nostru maritim, se știe, dela a lui înființare a dat și dă într'una respectabile deficite. Anul acesta—ne-a spus raportorul bugetului—deficitul se urcă la uriașa sumă de două milioane, și, ceiace e mai grav, nici pentru viitor nu se întrevăd rezultate mai bune.

Lucrul acesta este de natură să îngrijească pe toată lumea, și așa se explică pentru ce, în afară de patrioții, cărora li se umezesc ochii, când li se spune că tricolorul român fâlfâie până în marea Nordului,—nimeni, judecând serios, nu poate privi cu simpatie serviciul nostru maritim. S'a vorbit—și nu o singură dată—chiar de vinderea luxoaselor vapoare, care, deșertând visteria Statului,—pricinuesc, prin confortul lor, cea mai mare bucurie călătorilor aparținând națiunilor streine.

Suntem de sigur lăudați,—căci cine nu-i ridicat în slavă, atunci când, golindu-și buzunarele, procură streinului cele mai mari foloase. Dar, când e vorba să ni se arate cam ce avantagii tragem noi după urma acestui maritim serviciu,—nu ni se spun prea multe lucruri.

Cel mult dacă, drept orice răspuns, se încearcă să se îngâmeze următoarea pledoarie, care prin ciudata ei argumentare, ne desvelește o altă rană, și mai adâncă a stării noastre financiare.

Așa e—ni se răspunde—serviciul maritim ridică anual din lăzile Statului o sumă nici de cum micșoară. Ei și? Nu sunt atâtea instituții, cari mai mult ca serviciul maritim, deșartă visteria Statului?

„De pildă—ne spune apărarea—căile noastre ferate au un venit care întrece cheltuelile anuale, e drept. Câștigul însă este numai aparent, fiindcă încasările nu acoperă nici capitalul, nici dobânda capitalului, ce s'a vârat în întreaga rețea a căilor ferate“.

„Venitul C. F. R. este întocmai ca al unui negustor, care dacă își scoate din vânzare hrana, chiria, plata oamenilor de serviciu etc., zice că câștigă, deși din vânzare nu poate acoperi costul mărfii, ca să poată înlocui pe cea vândută, așa că fatalmente negustorul trebuie să alege la împrumut“.

„In speță, Statul aleargă la impozite, și, negustorește vorbind,—C. F. R., pierd, căci nu poate fi câștig când te împrumuți cu 4 sau 5 la sută, și afacerea nu-ți rentează decât unul sau unul jumătate la sută? Cu toate acestea s'a gândit însă cineva să desființeze căile ferate? Nu,—și cine s'ar gândi ar fi tratat de nebun“.

Aceasta este toată pledoaria serviciului maritim, și dintr'însa oricine înțelege următoarele:

Deficitul serviciului maritim *trebuie* să se repete în fiecare an,—după cum, de atâta amar de vreme, se tot repetă și *fatal* se va repeta în vecii vecilor deficitul căilor ferate.

E ciudată această argumentare, nu-i așa? Foarte ciudată, căci tot în felul acesta mi se pare că chibzuesc și aceia care cearcă să întărească un gard șubred cu o proptea putrezită.

Că nu s'a gândit nimeni să desființeze căile ferate, e prea adevărat. S'au gândit însă și se gândesc foarte mulți cum să îndrepte nenorocita stare de lucruri dela căile ferate. Enormul deficit, pe care cu atâta stăruință, în fiecare an, ni-l dau drumurile de fier, nu e o necesitate inexorabilă.

Sunt într'adevăr lucruri în contra cărora nu poți lupta, dar nu cred că trebuie să privim cu brațele încrucișate cum administrația căilor ferate sleiește cu atâta succes visteria Statului.

Trebuie să existe mijloace de îndreptare. Cel puțin așa a gândit raportorul bugetului, când cu multă timiditate a formulat următoarea dulceagă învinuire: „Căile ferate nu remunerează decât jumătate din capitalul investit. O administrație concepută într'un spirit mai comercial ar fi de dorit la căile ferate“.

Va să zică, după d-l raportor, administrația căilor ferate nu remunerează decât jumătate din capitalul investit.

Tot după d-l raportor, acest capital ar putea fi remunerat în întregime s'ar putea chiar ca să rezulte un profit real pentru stat și acest lucru nu e greu de întrevăzut, când ne aruncăm ochii peste graniță.

Intr'adevăr toată lumea știe că în Franța și în Italia, de pildă, o bună parte din căile ferate sunt în stăpânirea unor companii particulare. Aduc beneficii aceste căi ferate?

Bineînțeles că da. Intr'altfel n'am înțelege pentru ce atâția capitaliști și-ar vâra averile în asemenea întreprinderi.

La noi Statul ar fi prea mulțumit dacă drumurile de fier ar remunera întregul capital în ele investit, fără a mai produce dividende.

În orice caz, nu cred că deficitul căilor ferate poate scuza deficitul serviciului maritim. Cel mult, argumentarea mai sus citată, reușește să ne dovedească dacă mai era nevoie, că serviciul căilor ferate e tot așa de rău administrat ca și serviciul maritim.

Acesta fiind adevărul, un lucru cred că se impune. Se impune, cred, ca mai înainte de a se vota orbește și cu toptanul, credite de zeci de milioane pentru căile ferate, să se vadă dacă nu ar fi cu putință ca administrația căilor ferate să-și împlinească nevoile fără a mai deșerta într'una visteria Statului.

Căci nu e de admis ca o întreprindere, care aiurea produce frumoase dividende, la noi să dea, fără întrerupere, enorme deficite.

M. Mihaileanu.

DREPTUL DE GREVĂ

Importanța grevei în mișcarea socialistă, care devine din ce în ce mai sindicalistă crește mereu. Socialismul parlamentar n'are, de sigur, nici o șansă de reușită, căci partidele socialiste parlamentare n'au să ajungă probabil niciodată să guverneze. Se va mai întâmpla, cum s'a mai întâmplat în Franța de ex., ca membrii ai acestor partide să intre în ministerele burgheze. Ei, însă, vor fi atunci alții și, ca miniștrii vor fi cei întâi care să apere țara în contra mișcărilor anarhice. Și nu-și vor face decât datoria. Pe de altă parte greva generală, acel „mythe“ cum o numește George Sorel, este departe de a fi realizată, după cum recunoaște însuși acest nou apostol. Greva obișnuită rămâne singura armă de luptă a muncitorilor.

Greva este un drept? De sigur nu-i dreptul de a nu lucra, precum nu-i nici dreptul de a desființa contractul prin care lucrătorul închiriasse serviciile sale antreprenorului. Căci pe de o parte oricine poate să nu lucreze, cu condiție însă să nu facă abuz din aceasta, iar pe de altă parte contractul de muncă intervenit între lucrător și patron fiind de cele mai multe ori un contract cu durată nedeterminată, oricare din aceste două părți contractante îl poate desființa când vrea. Greva este un mijloc de constrângere exercitat de lucrători în masă asupra patronului pentru a-l sili să modifice în favoarea lor condițiile contractului de muncă. Aceasta este aproape definițiunea pe care o dă Ch. Gide; el, însă, uită să introducă în definițiune caracterul de colectivitate din partea lucră-

torului, ceea ce mi se pare esențial. Mai mult, „la grève n'est seulement une violation du contrat du travail, elle est une violation de ce quasi-contrat, comme l'appelle M. Léon Bourgeois, qui par un lien beaucoup plus large, fait de chacun de nous les débiteurs de tous“, zice foarte bine distinsul profesor. Dar, dacă greva este un mijloc de constrângere, este o violență și violență nu poate să fie un drept.

Greva, însă, a intrat în obiceiurile timpului și este un fenomen economic. Fenomen economic, însă, care nu de mult timp a luat un aspect cu totul dăunător intereselor generale ale țărilor unde el are loc. Grupuri de funcționari ai Statului sau chiar de persoane care fără să facă parte dintr'un serviciu public îndeplinesc oarecari funcțiuni tot atât de indispensabile vieții sociale declară greva. Dacă greva nu este un drept pentru muncitori, cu atât mai mult și în nici într'un caz ea nu este un drept pentru funcționari.

Funcționarii nu sunt simpli muncitori, ei fac parte integrantă din Stat, din care cauză ei se bucură preutindeni de o situațiune privilegiată față cu ceilalți muncitori. În adevăr pe când cei mai mulți muncitori se gândesc cu grijă la timpul când nu vor mai putea munci și când vor fi expuși mizeriei împreună cu familiile lor, funcționarii Statului își au asigurată bătrânețea prin pensuni; pe când muncitorii sufer adesea ori din cauza lipsei de lucru, funcționarii se bucură de stabilitatea în funcțiuni. Afară de aceasta, precum în mod admirabil a spus d. Briand, actualul președinte al consiliului de miniștrii din Franța în discursul-program din 10 Aprilie a. c., „le fonctionnaire, lui, contracte avec la nation. La nation lui assure la solidité de sa situation, la permanence de son salaire... En échange de ces avantages que promettent les fonctionnaires aux contribuables qui font un effort d'impôts pour assurer le payement de leur traitement? Ils promettent à ces contribuables qui ont besoin de certains services publics qu'ils assureront le fonctionnement de ces services. Dès lors, le jour ou ils abandonnent leur travail ils violent leur engagement. Ils gardent les privilèges de leur fonction en désertant les devoirs qu'elle leur impose en retour“.

Însă s'a susținut că funcționarul de gestiune, care nu reprezintă autoritatea superioară a Statului și care-și închiriază acestuia munca ca și cum ar închiria-o oricărui capitalist, se găsește în aceleași condițiuni ca și muncitorii din fabricile particularilor. Dar nu-i tocmai așa. Contractul de muncă intervenit între lucrător și patron se condiționează de cursul salariilor, de obiceiurile industriei sau ale locului și de multe altele, pe când condițiunile lucrului în serviciile publice sunt stabilite prin regulamente eminate dela autoritatea legislativă. Caracterul contractual lipsește acestor servicii publice.

Dar, greva, fiind un mijloc de constrângere, funcționarii declarând greva, în contra cui exercitează ei constrângerea? De sigur, nu împotriva șefilor sau a Statului, ci împotriva legiuitorului. Greva funcțio-

narilor devine atunci un act periculos, dăunător ordinii publice. „User de violence pour intimider le législateur c'est accomplir un acte révolutionnaire, ce n'est pas exercer un droit“ (H. Berthélemy).

Greva, armă revoluționară, trebuie luată din mâinile funcționarilor. Iar pentru aceasta se impune împedecarea formării sindicatelor de funcționari, care de cele mai multe ori n'au nici un motiv de a se înființa și afară de aceasta și mai presus de toate trebuie asigurată funcționarilor: dreptatea. *Caveant consules.*

V. G. Cristofor.

ASUPRA CONCEPȚIEI MATERIALISTE A ISTORIEI

Azi, mai mult ca oricând, asistăm la o luptă acerbă între clasele sociale, unele din ele voind să-și păstreze vechile avantaje, altele să și le mărească în detrimentul celorlalte.

Aceste lupte isvorâte din inegalitățile economice fac conținutul istoriei. Istoricii și sociologii, începând cu Marx și sfârșind cu Tarde¹⁾, admit acest adevăr.

Aceste lupte sunt determinate de inegalitățile economice și acestea la rândul lor de inegalitățile primitive—fizice, fiziologice și psihice—ale societății.

Lupta ce se dă azi e în vederea micșorării acestor inegalități cari s'au mărit pare unora²⁾, în contradicere cu concepția materialistă a istoriei care admite că structurile economice sunt produse necesare ale dezvoltărilor sociale pe deoparte, și pe de altă parte admite lupta de clase. Marxismul admitând aceasta, e în contradicere, căci admite lupta în contra aceea ce e necesar.

Așa să fie?

Continua frământare și sbuciumare a vieții sociale e determinată de factorul economic. La rândul lui factorul economic, e determinat de această sbuciumare și frământare. Aceste fenomene nu se pot concepe unul fără celălalt.

Unul e în funcție de factorul economic, și acesta din urmă de lupta de clasă. Dacă în o societate structura ei economică într'un moment determinat e în un anumit fel, apoi ea e rezultatul luptelor între clase, cari imprimă diverse forme economice acelei societăți. Această formă e rezultatul necesar al acestor lupte. Odată constituită forma aceasta, ea nu poate rămâne pentru că nu e perfectă și pentru că nu corespunde cerințelor materiale și sufletești ale membrilor societății cari sunt în neîncetată schimbare, și astfel se începe din nou lupta contra structurii economice pentru a se constitui alta care și ea va fi un rezultat necesar al acestor lupte și în contra căreia vor începe iară luptele și așa mai departe, până când vor dispărea diferențele dintre diferitele clase. Dispariția acestor inegalități nu poate fi absolută,

1) Tarde. *Les lois sociales.*

2) Eugenio Rignano în revista „Scientia“.

căci în totdeauna sunt inegalități—inerente naturii omenesti—fiziologice și psihice, între indivizii cari compun o societate.

Inegalitățile nu dispar însă prin unificare de interese ci prin multiplicarea lor. Multiplicându-se interesele sunt mai multe tranziții între inegalități și deci distanțele între ele mai mici așa că e o mai mare solidaritate între indivizi.¹⁾ Ex.: cu cât diviziunea muncii crește, cu atât simte mai mult nevoia un individ de celălalt.

La origine, ceea ce determină diferențele economice între clase, sunt diferențele între indivizi. E lupta între indivizii diferențiați prin însușiri fiziologice și aptitudini psihice. Se determină diferențe economice între indivizi. Apoi între clase și în urmă vin luptele între ele. La început sunt luptele între indivizii diferențiați. Cei mai fericiți deosebiți, iau conducerea—din cauza însușirilor lor,—a întregului grup social. Ei se vor constitui în clasă aparte care va căuta să-și mențină preponderanța economică câștigată. De aci decurge preponderanța politică, juridică etc. In contra acestei structuri sociale va începe lupta pentru constituirea unei alte structuri; lupta devine mai hotărâtă pe măsură ce societatea crește, căci în raport cu creșterea societății, se produce în sufletul individului o schimbare.

Societatea mărindu-se, individul are mai multe impresiuni, astfel că-și dezvoltă personalitatea devenind conștient de formele exterioare pe cari nu le mai poate admite și luptă în contra lor.

Lupta are de scop schimbarea structurii economice pentru, a o înlocui cu una potrivită cerințelor lor materiale și sufletești.

Se vede dară clar că structură sau statică socială într'un moment dat nu se poate concepe fără dinamică socială, adică în cazul nostru lupta de clasă. Statica și dinamica se determină reciproc și deci nu poate exista contradicție în teoria materialistă a istoriei atunci când spune că structura economică e un rezultat necesar și admite ca lege lupta în contra acestei structuri. Contradicția nu există pentru că ambele fenomene sunt în funcție unul de altul. Nu se poate concepe statică socială fără dinamică socială.

Să luăm un exemplu. Fie acela când structura economică a societății e în stadiul de vânătoare. In acest stadiu o parte din indivizi se ocupă cu vânătoria. Aceia cari au aptitudini pentru aceasta. Ei însă, tocmai din cauza acestor aptitudini, își vor însuși funcțiunile directrice în cercul lor social, căutând astfel a-și supune lor—fie prin putere, fie prin ficțiuni—pe ceilalți: bărbații mai puțin capabili pentru acest meșteșug și femeile cari au o atribuție interioară cercului social și nu exterioară ca aceea a bărbaților în genere. Cei diferențiați se constituie în clasă aparte cu interese deosebite de ceilalți. Dar aceștia din urmă—după cum am văzut—din cauza creșterii societății, caută să înlăture formele exterioare existente și să le înlocuiască cu altele.

Se constituie dară o formă economică socială rezultată din luptele de clasă. Apoi se luptă în contra ei pentru a se institui o alta în care inegalitățile să se micșoreze. Rezultatul a fost că din o societate sclavagistă s'a ajuns la una salariată care e superioară celei dintâiu. Azi, se luptă în contra acestei structuri economice și se caută a se institui o alta. O structură economică mai democrată.

Din cele expuse se vede—încăodată—că structura, statica social-economică și lupta de clasă, se determină una pe alta, una fiind în funcție de cealaltă și invers, astfel că nu există o contradicție în doctrina marxistă, privită din punctul de vedere al lui Eugenio Rigano, căci nu există statică socială fără dinamică socială. In o societate, factorul economic e cel mai însemnat. El aduce deosebirea de clase cu lupta dintre ele; lupta dintre clase aduce o schimbare în structura economică a societății și astfel se ajunge din ce în ce mai mult la o repartitie mai justă a bogăției, așa încât forțele mulțimei se pot desvolta mai liber, ajungându-se în chipul acesta la o perfecționare a omenirii.

I. Rucăr

ȘCOLARE

ÎNVĂȚĂMÂNTUL LIMBILOR STRĂINE ÎN GERMANIA, FRANȚA ȘI ITALIA

(Anchetă făcută în cursul anului 1909—1910)

I.

In luna Maiu 1909, d. Secretar General al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii mi-a făcut onoarea de a-mi propune să mă duc în străinătate pentru a studia acolo metodele de predare a limbilor străine în învățământul secundar.

Două lucruri mai ales mă îndemnau să primesc această însărcinare: mai întâi curiozitatea ce aveam de a vedea cum se predau limbile străine în alte țări mai înaintate în cultură decât țara noastră și al doilea dorința de a mă sustrage pentru câțva timp mediului obișnuit.

Intenția mea era să mă duc în Germania, Anglia, Franța, Italia și Elveția, să colind orașele de căpetenie ale acestor țări, spre a vizita cât mai multe școli secundare, așa ca cercetările mele să se întemeieze pe un număr cât mai mare de lecții auzite. Țineam să-mi dau seama de metodele de predare a limbilor străine din aceste diferite țări și de rezultatele ce ele dau în școli. In sfârșit, din comparația acestor metode între ele, îmi propuneam să trag câteva concluzii de ordin general, cari să mă călăuzească în predarea materiei mele, și poate chiar să folosească multora din colegii mei.

Din nefericire, am trebuit să renunț la Anglia și Elveția: la cea dintâiu, fiindcă învățământul secundar în acea țară e cu totul altfel organizat decât în restul

1) G. de Greef. Précis de sociologie, pag. 70 și urm.

Europei, și la cea de a doua fiindcă am sosit acolo prea târziu, pe la sfârșitul lui Iunie când încetaseră cursurile. Afară de aceasta, am fost nevoit să-mi limitez cercetările, în Germania numai la Berlin, iar în Franța numai la Paris, timpul de care dispuneam neîngăduindu-mi deplasări prea numeroase în aceeași țară. Iar în ce privește Italia, am trebuit să renunț la Roma, autorizația ministerială de a vizita școlile italiene nesusindu-mi decât foarte târziu, după ce părăsisem Orașul Etern, în care stătusem 40 de zile.

Astfel fiind, ancheta mea n'a putut fi făcută cu folos decât la Berlin, Paris, Florența, Milan și Turin. Așa redusă cum se prezintă, ea are asupra celorlalte anchete anterioare, făcute de colegii trimiși cu bursă în același scop, un avantaj simțitor. De obicei, lucrările acestora din urmă se mărginesc la studiul unei singure școli din Paris, pe care o descriu din punctele de vedere arhitectonic și administrativ,¹⁾ adăugând și rezumatul în câteva rânduri ale unei lecții auzite, și trăgând din ea concluzia că „aceleași proceduri le întrebunțează toți profesorii școlilor vizitate de ei, și că e inutil a le mai reaminti“.²⁾ Dar și aceste memorii, așa anemice cum sunt, se ridică în total la țifra de *trei* (Constantinescu, Fortunescu, Drouhet), cel din urmă numai de 2—3 pagini.

Un studiu mai dezvoltat, dar asupra învățământului secundar german, este acela al d-lui Marin Dumitrescu, directorul liceului Lazăr din București. Acest studiu³⁾ are însă cusurul de a îmbrățișa prea multe lucruri deodată: autorul, în loc să-și fi limitat cercetările sale numai la cursul de istorie, care e specialitatea D-sale, ne vorbește acolo de toate materiile învățământului, până și de matematici și de științele naturale, cari nu intrau în sfera cunoștințelor sale. De aci, firește, și superficialitatea concluziilor ce trage din lecțiile de limbile străine la cari a asistat, lucru ce voiu avea prilejul incidental să-l dovedesc, cu prisosință și la timpul său, în cursul lucrării mele.

Prin urmare, în afară de 2—3 Memorii cari ating numai chestia limbilor și de lucrarea d-lui M. D., nu avem încă o lucrare mai amănunțită privitor la o singură limbă sau la mai multe limbi, și întemeiată pe lecții numeroase auzite în licee cât mai multe și în țări cât mai deosebite.

Nedisponând prin urmare de studii serioase anterioare, de cari să mă pot folosi, am fost nevoit în lucrarea mea, să mă limitez la propriile mele cercetări. Concluziile trase din fapte izolate ale colegilor mei nu mă puteau satisface. O concluzie e numai atunci serioasă și întemeiată, cred eu, când ea este dedusă în mod logic din cercetarea amănunțită a câtor mai multe elemente precise și complete, și când aceste elemente sunt prezentate și cititorului spre con-

trolare. A trage însă, în materie de învățământ, din câteva lecții la cari ai asistat, și din cari nu redai decât conturul vag al uneia sau a două cel mult, concluzia că „aceleași proceduri le urmează toți profesorii aceluiași materii“, sau că „metoda *directă* face din Germania un adevărat atelier intelectual“, *fără a ne dovedi aceasta* decât cu frânturile a două lecții ale aceluiaș profesor, este dacă nu copilăros, cel puțin naiv.

Eu unul, deși în stăpânirea unui material însemnat, m'am ferit de generalizări ușoare și nejustificate. Pentru a da lucrării mele un caracter de seriozitate, mi-am impus a fi cât se poate de rezervat, evitând orice concluzie care să nu fie întemeiată pe fapte precise și numeroase, și orice apreciere care să nu fie serios justificată.

De altă parte, pentru a strânge un asemenea material de documente, am opinat că un singur liceu sau două, și din aceeași țară, nu sunt elemente îndestulătoare pentru facerea unei anchete. Iată de ce am extins cercetările mele la un număr cât mai mare de școli și la trei țări cu culturi deosebite. Intr'adevăr, numărul școalelor secundare vizitate de mine, în cursul unui an, a fost de 51, iar al lecțiilor la cari am asistat, 147, din cari scăzându-se una de istorie în l. franceză la Berlin, două de limba latină, una de istorie și 13 de limba maternă la Paris, și opt de limba maternă în Italia, rămân 123 de lecții de limbi străine. Vizitele au fost astfel împărțite:

a) la Berlin, timp de 2 luni (August—Septembrie) am vizitat 17 școli secundare, asistând la 45 de clase;

b) la Paris, timp de 5 luni (Octombrie—Februarie) am vizitat 9 licee, asistând la 32 de clase;

c) în Italia, timp de 4 luni (Martie—Iunie) am vizitat 26 de școli secundare, asistând la 69 de clase, (și anume la Florența 7 școli și 16 clase, la Milan 8 școli și 27 de clase, iar la Turin 11 școli și 26 de clase).

Lucrarea mea se întemeiază prin urmare pe 147 de lecții, la cari am asistat și despre cari voiu vorbi la locul lor. Aceasta însă tot nu era suficient: a asista nu ajunge. Multiplicitatea lecțiilor provoacă obișnuit o confuzie prea mare în creier, sfârșește prin a le confunda unele cu altele dacă nu procedezi cu metodă, și a trage concluzii generale pripite și neserioase. Apoi câteva note, luate ici și colo, nu sunt îndestulătoare a reda fizionomia particulară a diferitelor lecții. Pentru ca notele luate să fie expresia fidelă a lecției, trebuie ca ele să redea—în limitele putinții—toate fazele ei, așa încât citindu-le să ne putem face o idee precisă de metoda urmată de profesor în predarea acelei lecții. În ce mă privește, am căutat, precât am putut, să redau cât mai fidel fizionomia lecțiilor la cari am asistat, notând numeric elementele lor constitutive și ordinea în care se perindau. Mi-am dat chiar osteneala să fixez pe hârtie unele lecții pe cari, din pricina incoerenței lor, „lecții-arababură“, nu se pretau la nici un fel de rezumat. Eu cred că și asemenea lecții ridicole își au însemnătatea lor într'un studiu comparativ, și

1) Vezi *Memoriul* d-lui C. Fortunescu în „Buletinul oficial al Ministerului Instrucțiunii, Aprilie, 1910.

2) Vezi *Din pedagogia limbilor moderne* de Eliodor Constantinescu, în „Revista învățământului“ No. 10, 1 Maiu 1910.

3) Vezi articolul *Viața intelectuală și morală din câte-ou școli secundare din Germania* de Marin Dumitrescu, în „Revista învățământului“ din Dec. 1909—Aprilie 1910.

de aceea le-am acordat aceeași atențiune ca și celorlalte, redându-le fizionomia cu fidelitate.

Firește că reproducerea în extenso a tuturor celor 147 de lecții, este cu neputință într-o lucrare modestă și citirea lor, deși de un deosebit interes pentru profesorii de limbi, ar fi peste măsură de plictisitoare. O voiu face poate cu altă ocazie, mai prielnică, dacă nevoia se va simți. Deocamdată m'am mărginit a reproduce integral numai pe acelea, destul de numeroase, cari ar putea, prin calitățile sau cusururile lor vădite, să ne îndrituiască a trage unele concluzii de ordin mai general. În ce privește pe celelalte—pe cele mijlocii, cari constituie un pas înainte asupra celor rele, le voiu grupa pe serii, nemenționând decât punctele caracteristice ale fiecăreia, așa ca și ele să poată servi ca elemente de comparație și ca factori la generalizare.

În ce privește rezultatele la care am ajuns, din studiul și comparația celor 147 de lecții, ele se prezintă cam astfel:

a) la Berlin, din 44 de lecții de limbi străine și una de istorie în limba franceză, am găsit 14 antipedagogice, 20 mijlocii și numai 11 în conformitate cu cerințele metodei celei nouă;

b) în Italia, din 61 de lecții de limbi străine și 8 de literatură, am găsit: 37 antipedagogice, 22 mijlocii și 10 pedagogice.

c) la Paris, din 16 lecții de limbi străine, una de istorie, 3 de l. latină și 12 de l. maternă, am găsit: niciuna antipedagogică, 13 mijlocii și 19 pedagogice, conforme metodei directe.

Ca lecții pedagogice, Berlinul oferă proporția de $\frac{1}{4}$ Italia de $\frac{1}{7}$, iar Parisul de $\frac{2}{3}$. Cum se vede, din punctul de vedere al metodei întrebuintate și a rezultatelor ce ea dă, Parisul stă în fruntea celorlalte două orașe, care se țin cu mult înapoia lui. Dealtminteri, toate aceste afirmațiuni vor fi justificate în cursul lucrării.

Un singur lucru numai îl regret din suflet: și a-nume că prezenta anchetă a trebuit să-și limiteze activitatea numai la două limbi străine: limba franceză și limba germană. Pe cea dintâiu am urmărit-o în școlile secundare din Berlin și Italia, predată ca limbă străină și în liceele din Paris predată ca limbă maternă; pe cea de a doua la Paris și în Italia. Cât privește limba italiană, n'am asistat decât la o singură lecție la Paris, unde studiul acestei limbi e facultativ și rar predat, și la câteva lecții de limba maternă în școlile din Italia. În sfârșit regret lipsa din această lucrare, a limbei engleze, pe care dacă o știam, i-ași fi putut urmări predarea în câteși trele țările și mai ales în Germania și în Franța. Lipsa acestui serios factor de comparație, lasă—o recunosc eu însumi—un mare gol în ancheta ce mi-am propus a face.

Așa incompletă cum se prezintă, mă simt totuși fericit de a o fi putut duce la capăt, și aceasta mulțumită amabilității personalului legațiunilor noastre dela Berlin, Paris și Roma, cari mi-au obținut

autorizațiile ministeriale cuvenite, pentru vizitarea școlilor germane, franceze și italiene, precum și gentilei directorilor și a profesorilor din cele trei țări, cari au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a-mi ușura sarcina și a mă mulțumi.

Calda primire colegială care mi s'a făcut pretutindeni, unită cu profitul ce trăgeam asistând la activitatea dascălească a atâtor profesori de limbi, mi-au procurat o deosebită satisfacție sufletească. Orele petrecute în școlile și la cursurile lor, o mărturisesc, au fost pentru mine orele cele mai plăcute și mai cu folos din frumoasa mea călătorie de studii. Iată de ce, aducându-le aci și unora și altora, mulțumirile mele călduroase și expresia viei mele recunoștinți, îi rog să mă ierte dacă cumva, de multe ori, aprecierile ce voiu face nu le vor fi tocmai favorabile. Voiu fi fericit dacă vor recunoaște că am făcut-o fără voia mea, dar cu o desăvârșită nepărtinire și în mod cu totul obiectiv. În tot cazul, cred și eu, că este mai ușor de a critica o lecție decât de a o face.

II

E îndeobște știut că modul de predare din prezent a diferitelor materii din Invățământ, și'n special a limbilor străine, nu se aseamănă cu cel din trecut. În trecut, și acest trecut nu e așa de depărtat, acum 30 de ani în Germania, iar la noi acum 9—10 ani, nu exista o metodă anumită de predare, cu norme raționale de conducere: fiecare profesor își făcea cursul său așa cum se pricepea, fără nici un plan hotărât și la nimereală. Din nenorocire, această libertate în predare, unită cu o totală lipsă de pregătire pedagogică, nu aducea decât rezultate negative. Părăsind liceul, elevul se alegea, de pildă la limbi, cu cunoștința mecanică a excepțiilor gramaticale, cu câteva crâmpoie de fraze izolate traduse în clasă, dar se găsea în neputință, când ocaziunea se prezenta, de a lega trei vorbe corect între ele sau de a le pronunța cum trebuie.

Țări mai înaintate în cultură decât noi, ca Germania și mai târziu Franța, s'au grăbit să dea alarma față cu triste rezultate pe cari le dădea Invățământul în general, și acel al limbilor străine în special, în școlile lor secundare. Cel dintâiu semnal al marei revoluții, al campaniei de reformă, l'a dat în 1882 d. Viëtor, profesor pe atunci la Universitatea din Marburg, care sub pseudonimul de „Qousque tandem“, a publicat o broșură senzațională sub titlul de: *Der Sprachunterricht muss umkehren*. Cum era de așteptat, această broșură stârni o adevărată furtună în lumea profesorilor școlii vechi, cari țineau morțiș la predarea lor scolastică, plictisitoare și adormitoare.

Cinci ani mai târziu, în 1887, d. Alge cu broșura sa *Leitfaden für ersten Unterricht im französischen*, provoacă în Germania și aiurea o întreagă literatură privitoare la o nouă metodă mai firească și mai profitabilă în învățământul limbilor străine.

Congrese de profesori se ținură apoi în toate cen-

trele mari din Germania, unde după lungi debateri furtunoase, se ajunse a se vota în unanimitate punctele principale ale noiei metode. Ministerul Instrucțiunii Publice din acea țară se și grăbi a-și însuși noua reformă, impunând-o numaidecât în învățământul secundar. Franța, în această privință, se arată mai greoaie. În această țară, ca și la noi, reforma fu impusă prin lege deabia în 1901, în urma unor vaste anchete întreprinse și a unui Congres internațional de profesori de limbi ținut la Paris, asupra pricinilor rezultatelor negative ce dădea învățământul limbilor străine la ei.

Pentru a ne da seama de însemnătatea noiei reforme, să vedem mai întâiu din ce elemente se alcătuita felul de predare din trecut. Aceste elemente erau: a) întrebuițarea exclusivă la curs a limbei tr'alta, mai cu seamă a unor propoziții izolate și materne; b) traduceri nesfârșite dintr'o limbă înincoerente; c) învățarea a parte și sistematică a regulilor și mai ales a excepțiilor gramaticale și sintactice, precum și conjugarea mecanică a verbelor, izolate de frazele al căror suflet ele sunt.

Acestei metode teoretice, reformiștii au opus metoda practică, care se găsește a fi tocmai contrariul celei dintâi. Această nouă metodă zice: a) învățarea limbei străine se va face în limba străină însăși (nerecurgându-se la limba maternă decât în cazuri excepționale, când se ivesc greutăți ce nu s'ar putea lămuri în l. străină; b) traduceri dintr'o limbă într'alta trebuiesc înlăturate în primii ani, și întocmite în anii următori prin compuneri simple, bazate pe citiri sau pe convorbiri făcute în clasă; c) gramatica se va învăța inductiv și practic, adică fenomenele gramaticale se vor găsi de elev și vor fi scoase treptat din citirile sale, și mai târziu, din repețirea lor deasă, se vor coordona în reguli; iar în ce privește conjugarea verbelor, ea se va face nu mecanic, ci în propoziții având un sens hotărât.

Principiile cari au condus pe reformiști la această reformă radicală, au fost următoarele:

a) Limba străină fiind o limbă vie, ea trebuie învățată oral. Urechea copilului cată să fie dela început obișnuită a percepe pronunția cuvintelor, iar gura sa a le reproduce corect și în fraze de sine stătătoare. Așa se explică cum un copil de 4 ani ajunge să vorbească o limbă străină, numai auzind cu urechea și repetând cu gura cele spuse de guvernantă. Educațiunea urechii și a organelor vocale depinzând dar de pronunțare, prima datorie a profesorului va fi de a da elevilor o bună pronunțare. Or, pronunțarea nu se poate infiltra decât vorbindu-se cu ei dela început, și neîntrerupt, în limba străină.

b) Elevul fiind dela început constrâns a se exprima prima *direct* în limba străină, fie sub formă de conversație cu profesorul, privitor la lucrurile înconjurătoare, la imagini zugrăvite sau la serii de acțiuni familiare, fie sub formă de mici istorioare sau descrieri, firește că traduceri devin inutile, cu atât mai mult că ele reprezintă o ocupație mecanică din care

cugetarea directă este exclusă. Traducerea își are rolul ei când e vorba de o limbă moartă, care nu se învață pentru a fi vorbită, și al cărei mecanism gramatical nu se poate înțelege și aprofunda decât cu asemenea exerciții de traducere. Ea e admisibilă, în studiul unei limbi moderne, cel mult în clasele superioare, unde elevii sânt deja stăpâni întrucâtva pe limba străină și sânt în stare de a face o traducere logică a unui text. Dar și aci, traduceri pot fi cu folos înlocuite prin compuneri *directe*, ca dicteuri asupra unor bucăți explicate, reproduceri pe din afară a unor bucăți citite, transpunerea lor (schimbându-se numărul, persoanele, timpurile, o vorbire directă în una indirectă sau viceversa), sau scrisori, povestiri de lucruri văzute sau auzite.

c) Gramatica în loc de a fi învățată teoretic și a parte, trebuie să urmeze aceeaș cale: adică elevul cată să și-o însușească pe cale inductivă și practică, trăgând observațiile gramaticale treptat și cu încetul din citirile sale, și coordonându-le mai târziu în reguli fixe. Cu modul acesta gramatica, în loc de a rămânea pentru elev o știință teoretică inutilă și apăsătoare, devine o parte integrantă a sa, o cucerire treptată a inteligenței sale proprii, câștigată pe cale inductivă prin mijloacele sale personale. Iar în ce privește conjugarea verbelor, ea trebuie exersată tot pe cale practică, și anume în propoziții complete sau în serii de acțiuni cari se completează, sau sub formă de conversație. Conjugarea mecanică a verbelor, izolate de frază, era o oboseală mentală zadarnică care, deși împărțită în memoria elevului, nu-i folosia câtuși de puțin când avea să exprime o frază.

În ce privește cărțile din trecut, firește că erau alcătuite în vederea modului de predare a limbei: ele nu conțineau, pentru cursul inferior, decât reguli și excepții gramaticale precum și exerciții compuse din fraze izolate, fără legătură de sens între ele, și puse acolo în vederea aplicării acelor reguli, dar cari din cauza diversității lor de sens, constituiau un capital negativ. Cele lucrute conform noiei metode, conțin din potrivă, la început, descrieri de lucruri familiare copiilor, serii de acțiuni cunoscute lor, precum și istorioare și mici narațiuni potrivite cu inteligența lor, iar în anii următori descrieri de lucruri privitoare la țara și la poporul a cărui limbă se învață.

Cum se vede, ambele metode n'au un singur punct comun, una este antipodul celeilalte. Dar ele nu se deosibesc numai în principiile lor fundamentale. Și în privința tehnice, ele se deosibesc una de alta. Așa, bunăoară, în trecut, era sistemul ascultărilor la catedră a câte unuia sau a câte doi elevi cu cari profesorul se lupta disperat toată ora, pe când clasa întreagă, lăsată în părăsire, adormea, se ocupa cu lucruri străine de curs sau făcea un sgomot infernal. Sau încă profesorul vorbea sau explica ora întreagă chestiuni de gramatică, fără a-i păsa dacă clasa l'a înțeles ori ba, dacă l'a ascultat într'adevăr ori s'a ocupat cu altceva. Cu un cuvânt clasa era mută și inactivă.

Din potrivă, după noua metodă, clasa trăiește: ea lucrează, cugetă, se interesează de mersul lecțiunii, iea parte activă și continuă la desfășurarea ei, sub direcția îndemânatecă a profesorului. În loc de unul sau doi elevi la catedră, toți elevii clasei se așteaptă a fi chestionați, consultați la fiecare moment și din locul unde se găsesc: ei se aseamănă cu rotilele multiple ale unei mașini complicate, pe care le pune în mișcare motorul cel mare. Toți trăesc lecția, toți cer a răspunde, toți sunt măhniți când sună clopoțelul pentru ieșire. Ora a trecut pentru ei într'o petrecere, într'o dispoziție sufletească plăcută, și tuturora le pare rău că vremea s'a scurs așa de repede. Cum să nu să fi plictisit în trecut, când se vedeau închiși într'o clasă, unde nimeni nu se uita la ei, unde nimeni nu le adresa vorba, unde îi enerva amenințările și săsăiturile nesfârșite de tăcere, ale profesorului, de pe catedră, și unde profesorul însuși, plictisit și neștiind ce să mai facă, consulta neconținut ceasornicul, măhnit că ora trece așa încet.

Mă opresc aci. Vom avea dese ori ocazia, în cursul acestei lucrări, să facem cunoștință și cu celelalte deosebiri dintre cele două metode. Firește că lupta dusă de reformiști împotriva vechii metode nu fu tocmai ușoară: reprezentanții ei, foarte numeroși la început, își apărură cu înverșunare sistemele lor învechite, nevrând să se dea învinși. De altminteri, chiar de ar fi vrut, mulți din ei n'ar fi putut îmbrățișa noua reformă: pentru aceasta le-ar fi trebuit cunoștința practică a limbei ce predau, pe care ei nu o aveau și pe care nu mai aveau timp să și-o însușească. Rămăneau profesorii tineri. Acestora, în toate statele civilizate s'au luat dispoziția de a li se acorda concedii, ba chiar burse, pentru a merge să se perfecționeze în țara respectivă a cărei limbă o predau. Cât privește pe candidații la profesorat, li s'a pus în mai toate statele, seminare pedagogice la dispoziție, unde ei își pot face ucenicia, ca să zic așa, a profesiei dascălești. E firesc ca asemenea profesori, stăpâni pe l. maternă și nutriți în ideile pedagogice moderne, să fie adepți entuziaști ai noii metode. Și e firesc deasemenea ca în Germania, centrul de unde a pornit întreaga mișcare de reformă, unde s'au scris sute de broșuri în această direcție, noua metodă să ocupe locul de frunte în învățământul limbilor. Vom vedea într'un articol viitor răspunsul la această chestiune importantă.

Am arătat ce se înțelege prin *noua metodă*. Departe însă de mine de a a-i atribui și observațiunile cu cãri unii fanatici — căci fanaticii se găsesc întotdeauna pentru a compromite reformele cele mai frumoase! — au căutat să o îngreueze. E vorba de acele faimoase trepte formale, de acele norme fixe și imuabile, după care trebuia să te conduci cu sfințenie în facerea lecțiilor. A sări una din acele trepte, sau a interverti ordinea lor, era un sacrilegiu, o crimă de *lèse-pedagogie*. Aceste faimoase trepte, cari dădeau învățământului o monotonie tot atât de plictisitoare ca și anarhia din vechea metodă, au fost și pe la noi, pe vremea

primelor examene de capacitate, obiectul de groază a candidaților. Posedarea deplină a limbei străine era în ochii comisiunilor examinatoare lucru fără importanță; principalul era, la facerea lecției de probă pedagogică, de a păzi ordinea numerică a treptelor formale, și vai! de candidatul care se făcea vinovat de intervertirea lor!

Din fericire, s'a revenit cu timpul dela această patimă. „Treptele formale, zice Matthias, cunoscutul pedagog german, pot să ne învețe destule lucruri vrednice de considerație; numai trebuie să ne ferim, ca de foc, de a face din ele niște șabloane tiranice¹⁾. Aceste aberații, cari făceau din profesor un instrument mecanic, nimicind în el orice inițiativă proprie, orice licărire de personalitate, au compromis mult timp succesul noii metode. Astăzi ele au dispărut, sau au fost puse pe un plan secundar, lăsându-se libertate deplină profesorului în facerea cursului său. Totuși multă vreme a contribuit, impuse fiind, să îndârjiască pe profesori împingându-i la rezistență.

Constantin Șăineanu

Profesor la Liceul din Craiova.

LITERATURA

DE VORBĂ CU SATANA

Stau la fereastră.

Noaptea s'a lăsat de mult, cerul strălucește deasupra capului meu în seninătatea sa domnitore. Un ultim nor plutește încă la apus, ca o manta pe jumătate înfășurată. Atmosfera încărcată de electricitate, respiră lăncezeală. Din când în când, un fulger mut palpită peste crestele arborilor ca un fior de voluptate deasupra naturei. Sub adierea caldă frunzișurile tremură pe fondul de un albastru negricios al cerului; razele palide ale lunii strălucesc și se joacă în tufișuri, luminând respirațiile tremurânde ale trandafirilor care, calde, plutesc ca niște arbori îmbălsămați în liniștea nopții. Stelele strălucitoare și dulci scânteie pe cerul de Aprilie. Colo, spre Miazăzi lucesc triste într'o lumină funerară ca ultimele lumini ale unui cer care va muri. Dincolo, dimpotrivă, pe calea lacteă, ele țâșnesc cu miile mai numeroase ca scânteile de fosfor în spuma ce se izbește de stânci.

În clipa aceea a nopții, cu fruntea scaldată în ploaia de raze care curge nesecată din toate punctele nefârșirii, cuget că sunt dedesubtul meu, deasupra mea, în jurul meu, în adâncul înveliș al atmosferei, agonii și palingenezii ale lumilor, lumi moarte și lumi născânde. Un nu știu ce mă atrage spre cerul acesta care risipește pe pământ atâta seninătate, atâta reculegere și tăcere. Îmi pare că intru fără voce în legătură cu sufletul universal răspândit în spațiu și îmbrăcat în măreția-i orbitoare.

1) Dr. A. Matthias, *Pedagogia practică*, trad. de d-l G. Bogdan-Duică, pag. 165.

Plec dela fereastră și mă așez pe un scaun lângă masă. Imi iau capul între palme, și cu coatele rezimate de un teanc de cărți, în fața lumânării ce trimete reflecte tremurătoare pe pereții vineți, veghiez, cugetând în umbră, la nehotărîrea leneșă pe care o simțeam cuprinzându-mă tot mai mult, ca un doliu lăuntric născut sub suflul îndoelii și al moliciunii minții. Deodată, ridicând capul, văd, lângă sobă, tolănit în fundul unui fotoliu, pe însuși Satan, surâzător și frecându-și mâinile. Nu era negru, nu avea coarne și nici coadă. Era îmbrăcat cu un costum croit după ultima modă, cu ghete de lac, cu butoni de aur, cu inele în degete și cu mănuși în mâini; doar ochi-i luceau ca doi cărbuni aprinși.

— Scumpul meu, începu el, te vei mira de bună seamă că am venit tocmai atunci când te așteptai mai puțin. Dar te văd chinuit de gânduri așa de protivnice unele altora, încât numai eu te-ași putea scutura puțin din amețea asta. Uite, vezi tu, deși sunt sigur că preferi să fii singur decât sub sarcina unei vizite așa de neașteptate și de puțin dorite ca a mea, deși vrei să fii numai cu tine însu-ți ca să suferi emoțiunile la cari cugeți, decât să le împărtășești cu un suflet care n'ar putea fi în perfectă comuniune de sentimente cu al tău, totuși îmi place să te smulg brusc din visul tău fugitiv ca să te arunc puțin în prozaismul mohorât, lipsit de senzațiile oprite în mersul lor ascensional spre extazul pe care îl dorești. Incerci o emoțiune bolnăvicioasă, făcută din amestecul ciudat de nedumerire și lăncezeală, într'o clipă când ai vrea să-ți încrustezi adânc în suflet împrejurările dureroase și totuși iubite de tine, ale unor ceasuri de înșelăciune sufletească.

— Ai dreptate, camarade, ași minți dacă n'ași recunoaște asta. Nu mă mir de cele ce ai pătruns în mine, ci de cele ce vrei a-mi spune.

— Prietene, eu am trăit toate vârstele voastre și vă cunosc mai bine ca Dumnezeu, căci eu v'am făcut ceia ce sunteți, de când prin mine ați fost isgoniți în lume din raiul ceresc ca să-l găsiți pe cel pământesc. Am fost păstor, vânător, plugar, rob, liber, soldat, marinar, cuceritor, cucerit, învățat, analfabet, poet, rapsod și contimporan al tuturilor timpurilor; am trăit în scurtul răstimp al unei licări de fulger, toate epocile istoriei. Dela Iov la Prometeu, dela Prometeu la Faust, dela Faust la Manfred, vă căsniți să cunoașteți prin însăși legile naturei, ceia ce e conform sau contradictoriu vocațiunii voastre sub soare și spre ce mister vă îndreptați. În clipele acestea te gândeai și tu la acelaș lucru și căutai să descifrezi pe Dumnezeu. Eu singur însă, voi putea să te lămuresc.

— Nu e nevoie să-mi spui. Lasă-mă în pace cu mine însumi. Decât veninul dulceag al vorbelor tale mai bine nedumerirea leneșă a gândurilor mele.

— E, e, e! scumpul meu! Ce de nerăbdare! Să vorbim ca doi buni camarazi cari n'ar avea decât aceeași țintă și s'ascuți unele lucruri de cari te-ai căi, neaflându-le. Prejudiciile vechei societăți s'au dus prin mine. O lume nouă se creiază tot prin mine.

V'am făcut copii ai progresului, pe voi pe cari Dumnezeu vă făcuse fii ai rutinei. Am scris într'o limbă nouă un alt catechism al omenirii și mi-am ales protejații pe cari i-am împins în vârtejul progresului tuturilor lucrurilor: am făcut din ei oamenii cei mai bogăți și cei mai excentrici, îi voi face cei mai învățați și mai neînvinși. Li voi înmulți în paguba voastră și voi împrăștia pe întreg pământul numai Americani, toți Americanii, toți Yankeeii. Iar voi, sărmani lunatici, căutați în timpul ăsta mărturia D-zeului vostru pretutindeni: în Biblie, în Evanghelie, în profeții, în minuni, și nu o găsiți nicăeri. Dar de ce o căutați, nenorociților? De ce nu vine el să vă mulțumească privirile ca și soarele la orizont? Orbi ce sunteți! Nu vedeți că el doar me ghemuit în el însuși, în mijlocul globului, în egoismul substanței, pe când eu, principiu activ al întregii veșnicii, pășesc peste nemăsurata adâncime a spațiului. Dumnezeul vostru a smuls trupul din mijlocul bucuriilor, l'a vărât în pustiuri, l'a închis în mănăstiri, l'a condamnat la post și i-a sfâșiat pielea cu cuele biciurilor. Vă desparte trupul de suflet și vă amăgește cu cerul, cu viața continuată în alte lumi. Copii ce sunteți! La ce bun atâtea sudori, atâtea jertfe, atâtea martiriuri, atâtea poeme, pentru niște lucruri trecătoare. Din cugetători a făcut niște doctori de condamnați la moarte, din oameni a făcut robi. Eu vă fac mai liberi, mai fericiți și mai buni, ca să dau o hrană mai bună viermelui din mormânt. El face din virtutea voastră o speculație, din devotament o camătă. El vă face să vă puneți sufletul cu dobândă la banca paradisiului. Ce-i Dumnezeul vostru? Un creator, ziceți voi, dar care nu vrea să trăiți; hei da, eu sunt un ucigaș, dar care nu vrea să muriți!

— Dar ispitele tale?

— Ce numești tu ispite? Plăcerile pe cari vi le dau și fără cari ați fi niște cadavre? De mii de ani, oamenii urmează oamenilor, imperiile și religiunile se prăbușesc sub imboldul Dumnezeului vostru. Dar pe atâtea ruine îngrămădite, am așezat eu, blestematul, un lucru ce va rămâne veșnic: puterea suverană a aurului. Aurul, adică toate voluptățile, toate bucuriile lumii condensate în cuvântul ăsta magic. Aurul, adică iubirea, femeile cele mai frumoase, mai dorite și mai neînvinse. Aurul, adică toate bogățiile, palate de porfir, covoare de purpură, cântece de flaute și răsese de femei îndrăgostite. Aurul, adică domnia, toate rafinările, toate splendorile lumii la picioarele unui singur om.....

— Aurul, adică desfrâul; aurul, adică otrava ațățătoare; aurul, mormânt al cinstei, al conștiinței, al mândriei și al idealului.

— Vorbe, dragul meu, vorbe. Sufletul omenesc e ca butoiul Danaidelor, veșnic gol, veșnic căscat, și toate izvoarele de avuție n'ar fi mai mult decât o picătură de apă pierdută în nesfârșit. V'am dat focul, fierul și munca animalelor, vă dau lenea, iubirea simțurilor și săruturile isterice. Dumnezeul vostru v'a dat potopul, eu am scos din el vinul. El vă ținea

plecați sub jugul neștiinței, eu v'am scos la viață activă. V'am făcut să creșteți din veac în veac, trăind viața generațiilor anterioare, culese și înviate de mine, prinzând în mâinile și creerele voastre puterea focului, a apei, a vântului, a aburilor și a electricității. V'am dat prilejul să vă dilatați viața în spațiu, să suprimați depărtarea prin iuteală, să transmiteți tradiția prin tipar, să proorociți viitorul prin deducția istoriei, să fiți stăpânii naturei robite vouă; am făcut din voi un uriaș Briareu care cuprinde în brațele și privirile sale universul întreg.

Sunt mândru de opera mea. Și mă răzbun pe Dumnezeu făcând binele pe care i-l cereți lui și pe care-l primiți de la mine. Eu vă iubesc. Veniți la mine, cu toții, voi desmoșteniți ca să ne ridicăm și răsturnăm tronul bătrânului ce se clatină, voi strălucitorii, ca să desfidem pe cel ce v'a disprețuit. Hai, frate, hai și tu cu mine, dacă nu ți-e teamă; vom sui treptele cerului aprins de flăcări și ne vom scărda în lumină în locul lui Dumnezeu!

— Zădarnic te sbuciumi, ispitorule. Dumnezeu e viața universală, origină și sfârșit al tuturor vieților. El singur e personal, căci e absolut. El e acela care proiectează veșnic creațiuni nesecate, totdeauna despărțite, dar totdeauna palpitânde de viață. Il căutăm și-l vom găsi pentru că îl căutăm. Acesta-i strigătul conștiinței, acesta-i strigătul naturei, care, dus din abis în abis, isbucnește în mii de ecouri, în toate adâncimile nesfârșirii. Nu tu ești mare, încrezutele, ci oamenii sunt mici. Și nenorocirea lor vine de acolo că ei nu pot trăi un ceas măcar în posesiunea pașnică a ceia ce e. Chinuiți fără încetare de nevoia schimbării, ei aspiră fără răgaz la ceia ce li se pare mai bun, și rezultatul pornirii acesteia fatale nu poate fi decât pierderea prin tine sau odihna morții.

Pe măsură ce vorbeam, Satan se schimba. Hainele i se topeau pe trup, fața i se înnegrea și în curând apărură în fața privirilor mele, gol, cu aripele răsfrânte, cu coarneau abia răsărind din părul fosforescent, cu ochii aprinși de o flăcără ciudată ce-mi ardea privirile. Era diavolul în toată urătenia lui, cu fața strâmbată de un rictus răutăcios.

— Privește-mă bine, nesocotitule, strigă el. Sunt urât, sunt schilod și scârbos. Eu vă scriu în inimi ispita imposibilului, apar în fața presimțirii ca să mă ascund gândirii; eu îndemn pe om să meargă pentru ca o cursă ascunsă sub pământ să-i înghită pasul la cea dintâi mișcare. Sunt Satan, sunt propria mea minciună, sunt propria mea tăgăduire, sunt iadul. Am aprins în voi dorința spre a vă fi un chin. Am creat tot ceea ce-i schismă, minciună, scepticism, anatemia și desfidere de la școală la școală, de la doctrină la doctrină. Am făcut din religie o întreprindere comercială, industrială și financiară care furnizează publicului doritor, produse ca: rugăciuni, posturi, botezuri, procesiuni, acatiste, muzică vocală și instrumentală. Din locul în care se negustorește religiunea și se schimbă produsele astea, fie el templu, biserică, sinagogă sau moschee, am făcut o sală de

conferințe, de teatru și de „café-concert“. Eu împing pe adolescente să se prostitueze în întunerecul stradelor, pe femeile cinstite să se vândă celui mai darnic. Deasupra mocirlelor noroioase și mirositoare, în fundul mahalelor suspecte, în umbra bordelelor primitive, în singurătatea străzilor strâmte și tainice, domnește ocrotirea mea; în gemetele asasinățiilor, în sgomotul cântărilor obscene, în țipetele desnădejdei și mizeriei e ecoul rânjetelor mele... N'ai vrut sau n'ai putut să mă înțelegi. Te las cu nedumerirea ta și plec cu toate comorile ce ți-ai fi putut da....

Zicând acestea își deschise aripele mari și se repezi spre tavan. Nu-i mai văzui decât ochii, adânci ca două abisuri fără fund. Apoi, în umbra ce se făcea tot mai deasă în jurul meu, străbătută din când în când de licăririle muribunde ale lumânării ce se lupta cu ultima picătură de seu, auzi blesteme furioase ce pareau că gâlgâie în gâtulul căscat. Deodată, brusc, totul tăcu. Rămăsei singur în odaie, înspăimântat, învâluit de întuneric din toate părțile.

Ioan Dragu.

ODISEIA UNEI COPILE

Da, amintirea acelei seri nu se va șterge niciodată. Am avut, timp de o jumătate oră, simțământul sinistru al fatalității neînvinsă, am încercat acel fior ce-l ai scoborând din adâncul minelor. Am atins fundul negru al mizeriei omenești, am înțeles neputința unei vieți cinstite pentru unele.

Era trecut de miezul nopții. Mergeam de la Vaudeville în spre str. Drouot, urmând cu pas grăbit bulevardul, care era plin de umbrele. O pulbere de apă sbura mai mult decât cădea, învăluind becurile de gaz, posomorând strada. Caldărâmul lucea, mai mult stropit, decât udat. Oamenii grăbiți nu priveau la nimic.

În umbra porților, așteptau fete, cu fustele ridicate, arătându-și pulpele, lăsând să se întrevadă, la reflexul întunecat al luminii nopții, un ciorap alb, chemau sau treceau grăbite, sglobii, șoptindu-vă la ureche două cuvinte obscure și stupide. Urmăreau pe bărbat câtva timp, alipindu-se de el, suflându-i în față, putrida lor respirație și pe urmă, văzând că însoțirile lor sunt fără de folos, îl părăseau cu o mișcare bruscă și nemulțumită, reîncepând din nou să se plimbe, scuturându-și coapsele.

Mergeam, chemat de toate, tras de mânecă, scârbit și cuprins de desgust. Deodată, văd pe trei că fug ca înnebunite, aruncând în repezeală și celorlalte câteva cuvinte și acestea, începând și ele să fugă, să alerge, ținându-și în mâini fusele, spre a putea merge mai iute. În seara aceea se dădea o lovitură prostituției, se făcea o razzie.

Deodată simții un braț sub al meu și un glas stins murmurându-mi în ureche: „Scăpați-mă, Domnule, scăpați-mă, nu mă părăsiți“.

Privii fata. N'avea nici douăzeci de ani, cu toate

că era ofilită. I-am zis: „Rămâi cu mine“. Ea murmură: „Ah! mulțumesc“.

Ajunserăm în cordonul agenților. El se rupse spre a mă lăsa să trec. Mă îndreptam spre str. Drouot.

Insofătoarea mă întrebă:

— Vii la mine?

— Nu.

— Pentru ce nu? Mi-ai făcut un serviciu ce n'o să-l uit.

Ca să mă scap de ea i-am răspuns:

— Pentrucă sunt însurat.

— Ce are aface?

— Hai, copilă, ajunge. Te-am scos din bocluc. Lasă-mă d'acum în pace.

Strada era pustie și neagră, cu adevărat sinistă. Și această femeie ce-mi strângea brațul făcea și mai groaznic acest simțimânt de tristeță ce mă cuprinsese... Voi să mă sărute. M'am retras cu oroare și-i zisei cu vocea înecată:

— Haide, îmi vei da pace, nu e așa?

Ea avu un fel de mișcare de mânie și pe urmă, brusc, începu să suspine. Rămăsei pierdut, înduișat, fără să 'nțeleg nimic.

— Ei, dar ce ai?

Ea răspunse printre lacrimi:

— Dac'ai ști, apoi....

— Ce?

— Viața asta.

— De ce ți-ai ales-o?

— E vina mea?

— Atunci, a cui e?

— Nu știu!

Mă cuprinsese un interes pentru această părăsită. Ii zisei:

— Spune-mi povestea ta?

Și ea mi-o povesti.

Aveam șesșezeci ani. Eram în serviciu la Yvetot, la d-l Lerable, un grânar. Părinții mei muriseră și eu n'aveam pe nimeni. Vedeam bine că stăpânul meu mă privea în așa fel, încât obrazul îmi furnica; dar, nu mă gândeam mai departe. De sigur, eu știam astfel de lucruri. La țară ești desghetată; dar d-l Lerable era un om bătrân evlavios, care se ducea în fiecare Duminecă la biserică. Nu l'aș fi crezut nici odată capabil!

Intr'o zi, vru să mă ia în odaia mea. M'am împotrivit și el a plecat.

În fața noastră era un băcan, d-l Dutan, care avea în prăvălie un băiat foarte isteț; atât de mult era, încât m'am lăsat încântată de el. Asta se întâmplă la toată lumea, nu e așa? Deci, serile lăsam ușa deschisă și el venea la mine.

Iată că într'o noapte, d-l Lerable aude sgomot. Vine și-l găsește pe Anton; voia să-l omoare. Se născu o luptă cu scaunele, cu oalele, cu tot. Eu, îmi luai calabalăcul și eșii în drum. Plecai.

Mi-era o frică, o frică ca de moarte. M'am îmbrăcat sub o poartă și pe urmă am luat-o la drum. Credeam cu siguranță că o fi fost omorât unul din ei și că jan-

darmii mă și căutau. Luai calea Rouen-ului. Mi-am zis că la Rouen pot să m'ascund foarte bine.

Era o besnă de nu vedeai șanțurile și auzeam câinii lătrând prin ferme. Se știe ce se aude noaptea? Păsări ce țipă ca oamenii cari sunt sugrumați, dobitoace ce hămăesc, altele ce flueră și pe urmă atâtea lucruri neînțelese, tainice. Tremuram ca varga. La fiecare sgomot îmi făceam semnul crucii. Nici nu-ți închipui cum te liniștește lucrul ăsta. Când se crăpă de ziuă, iar îmi veni ideea jandarmilor și începu să fug. În urmă, mă mai liniștii.

Cu toată încurcătura mea, mi-era foame; însă n'aveam nimic, nici un cinci, căci, îmi uitasem banii, tot ce aveam pe lume, optsprezece franci.

Mergeam cu stomacul chiorăind. Era cald. Soarele ardea. Trecuse prânzul și eu mergeam mereu.

Deodată aud cai în urma mea. Mă întorc. Jandarmii! Sângele îmi îngheță; credeam că o să cad, dar m'am ținut. Mă ajunseră și mă priveau. Unul, cel mai bătrân, îmi zise:

— Bună ziua, domnișoară.

— Bună ziua, domnule.

— Dar unde vă duceți, așa?

— Mă duc la Rouen, la un serviciu ce mi s'a oferit.

— Cum, așa, pe jos?

— Da, așa.

Îmi bătea inima, domnule, încât numai puteam vorbi. Îmi ziceam: „Ei mă cunosc și mă știu“. Și aveam o poftă de fugit par'că îmi stătea fuga în picioare... Dar ei m'ar fi ajuns îndată, înțelegeți.

Bătrânul reîncepu:

— O să facem drumul până la Barantin împreună, domnișoară, de oarece avem aceiași cale.

— Cu plăcere, domnule.

Și iată-ne vorbind. Mă făceam veselă pe cât puteam, atât de mult încât ei au crezut niște lucruri ce nu erau. Și, cum trecurăm printr'o pădure, bătrânul îmi zise:

— Vreți, domnișoară, să mergem să ne odihnim puțin pe mușchiu?

I-am răspuns fără să mă gândesc:

— La dorința d-v., domnule.

Pe urmă, el a descălecat, a dat calul celuilalt și, iată-ne plecați amândoi în pădure. Nu mai puteam zice nu. Ce ați fi făcut în locul meu?

El a luat ce a vrut și pe urmă mi-a zis:

— Nu trebuie să uităm camaradul.

S'a dus să ție caii pe când celalt veni la mine. Mi-era necaz că-mi venea să plâng. Dar nu îndrăzniam, Domnule, să mă împotrivesc...

Pe urmă, am plecat. Nu mai vorbeam. Prea îmi era neagră inima! Și nici nu mai puteam merge de foame ce mi-era. Intr'un sat, ei mi-au dat un pahar cu vin care, mi-a mai dat puține puteri. Apoi ne-am despărțit, spre a nu trece prin Barantin împreună. Eu m'am așezat într'un șanț și am început să plâng până n'am mai putut. Mai mersei încă vre-o trei ceasuri până la Ronen. Când am ajuns era șapte scara. Întâi, toate luminile alea mi-au luat ochii... Și pe

urmă nu știam unde să stau. Pe drumuri sunt șanțuri și iarbă unde poți dormi, dar în orașe nimic.

Nu mă mai puteam ține pe picioare. Imi venea să cad. Și începuse să și plouă, o ploaie ca prin sită, ca acum, care te pătrunde pe nesimțite. Eu n'am noroc în zile morocănoase. Incepui deci, să umblu pe străzi. Priveam toate casele și-mi ziceam: „Sunt atâtea paturi și atâta pâine în astea și eu n'ași putea găsi nici măcar o coajă uscată sau vre-un pumn de pae...” Ajunsei prin niște străzi în cari femeile che-mau pe bărbații ce treceau. In astfel de împrejurări, Domnule, faci ce poți. M'am apucat și eu să chem lumea. Dar, nu venea nimeni. Aș fi vrut să mor. Inșă, asta dură până după miezul nopții. Nu mai știam ce fac. In sfârșit, iată un om care m'ascultă. El mă întrebă:

— Unde stai?

La trebuințe devii iute șireată. Ii răspunsei:

— Nu pot să vă duc la mine pentrucă stau cu mama. Dar nu sunt case unde putem merge?

El răspunse:

— Trebuie să dau un franc.

Pe urmă se mai gândi și zise:

— Vino! Știu un loc liniștit unde nu vom fi întrepruți.

Trecui cu el un pod și am eșit afară din oraș lângă un râu. Nu-l mai puteam urma.

Mă așeză jos și începu să mă întrebe pentru ce am venit. Dar lucrul acesta ținea mult și eu, fusei atât de pătrunsă de oboseală, încât am adormit.

El plecă fără să-mi dea nimic. După cum vă spuneam, ploua. De atunci am niște dureri de care nu m'am mai putut tămădui, căci dormii toată noaptea în noroi.

Fui deșteptată de doi vardiști cari mă duseră la secție și pe urmă, d'acolo, la închisoare, unde stătui opt zile, timp în care se cercetă ce eram și de unde veneam. Eu nu vrui să spun, de frica urmărilor.

Totuși se află și, fiind nevinovată, îmi dădură drumul după ce m'au judecat.

Trebuia să încep să-mi caut o pâine. Incercai să intru undeva, dar nu se putu din cauza că am fost în închisoare.

Atunci, mi-am adus aminte de bătrânul judecător, care mi-a făcut cu ochiul când mă judeca, ca și Domnul Lerable din Yvetot. M'am dus să-l gădesc. Nu mă înșelasem. Când am plecat, îmi dădu un franc și-mi zise:

— Atât vei avea întotdeauna; dar nu veni mai mult ca de două ori pe săptămână.

Am înțeles de ce, văzând vârsta lui. Dar asta mi-a dat de gândit. Mi-am zis:

— Pe tineri, asta-i desfată, îi înveselește. Dar ei nu-s grași, pe când cu bătrânii e altceva. Și apoi, acum cunoșteam eu pe acești maimuțoi bătrâni, cu ochii de pisică și cu micul lor semn din cap.

Știți ce făcui, Domnule? Mă îmbrăcai ca o servitoare ce vine din piață și mă învărteam pe străzi

căutându-mi mușterii. Ah! Ii pișcam din prima dată. Imi ziceam: „Iată unul!”

El s'aprozia și începea:

— Bună ziua, Domnișioară.

— Bună ziua, Domnule.

— Unde vă duceți așa, Domnișoară?

— Acasă la stăpânii mei.

— Și stau departe?

— Așa și așa.

Apoi, nu mai știa ce să spună. Eu, mai încetineam pasul, ca să-l las să se explice.

Atunci, el pronunța încet câteva complimente și pe urmă îmi zicea să viu la el. Il mai făceam să mă roage, știți, și apoi mă învoiam. Aveam doi, trei, deăștia pe dimineață și după prânz eram liberă. Asta a fost timpul cel mai frumos al vieții mele. Nu-mi părea rău.

Dar, iată. Niciodată nu ești mult timp fericită. Ne-norocirea a vrut să fac cunoștința unui bogătaș din lumea mare. Un fost președinte care avea vre-o șaptezeci și cinci de ani.

Intr'o seară, mă duse să cinăm într'un birt din împrejurimi. Pe urmă înțelegeți, n'a mai știut să se astâmpere. A murit la desert.

Avui trei luni de închisoare, ținându-se seama că nu eram sub supraveghere.

Atunci venii la Paris.

Oh! Domnule, aici e greu de trăit. Nu-ți dă mâna să mănânci în toate zilele. Sunt multe. In sfârșit, cu atât mai rău, fiecare cu soarta lui, nu-i așa?

Și tăcu. Mergeam lângă ea, cu inima strânsă. Deodată începu să mă tutuiască.

— Deci, nu vii la mine, dragul meu?

— Nu, ți-am spus-o.

— Bine! La revedere și îți mulțumesc, fără supărare. Te asigur c'o să te căești.

Și plecă, înfundându-se în ploaia subțire ca un vâl. O văzui trecând pe sub un felinar, pe urmă dispărând în întuneric. Sărmana copilă!...

Guy de Maupassant

(din franțuzește de D. I. C. Antonescu).

BIBLIOGRAFII:

V. Podeanu „907” în versuri, București, Librăria Alcalay, 1. Leu.

Lucian Boleaș, *Seri albastre*, Arad 1910. 1 Leu 50.

Lucian Boleaș, *La cărările vieții*, Arad 1910. 1 Leu 50.

Carmen Sylva, *De ce ne trebuiesc regii*. Biblioteca Lumen București 0.15 bani.

P. Mantegazza, *Arta de a iubi*, Biblioteca Lumen, București. 0.15 bani.

N. Davidescu, *La Fântâna Castaliei*. (Poesii) Edit. Viața Socială. 1 Leu.

Calendarul Muncei, Buc. Cercul de editură socială, 1910. 0.25 bani.

Ionescu-Quintus, *Căsnicii*, roman dialogat. Albert Baer. Buc. 1910. Prețul 3 lei.

Colecțiunea primelor opt volume din Noua Revistă Română se găsesc de vânzare la Administrație, pe prețul de 5 lei volumul.

NOTE ȘI INFORMAȚII

Manoel în Anglia.—Bucură-te țară a dreptății și a egalității, te faci mai grea c'un rege! Adevărat, că regele care vine la tine, nu e decât rege titular, căci coroana lui de oțel o poartă republica din Portugalia și sceptrul lui regal a ajuns bețisor de promenadă pentru cutare asesor ori magistrat din Lisboa...

Veacul al douăzecilea n'a putut da un ecou mai adevărat la vorbirea din Königsberg—meștere Wilhelm, tu al mustețelor și al artelor împărat, mai crezi și azi că domnia voastră, a împăraților și a regilor, e din grația lui Dumnezeu?...

Mi-e milă de bietul Manoel, copilul blond al celui mai gras rege—amantul atâtor actrițe și cel mai mare stăpân al actorilor serioși: al soldaților....

Avea față turcească; așa nu sânt teutonii tineri—și avea mai mult sânge de Bernadotte: nu era regesc; avea față simpatice cum au universitarii flămânzi, ori profesorii tineri de matematică... Și tot din grația lui Dumnezeu avea 14 predicate, era împăratul Mozambique-ului și avea cinci milioane datorie la Crédit Lyonnais; mama lui era Maria Pia și draguța lui Gaby Deslys; una fată de Bourbon, iar a doua fată de polițai din Brünn....

Și copilul acesta de 20 ani, a fost stăpân peste 5 milioane portugali. Țara lui Magalhaes Lima și a lui Camoens, visătorul Lusiadelor și țara lui Diaz Porfiris și a lui Vasco di Gama—țara asta nefericită, cu femei frumoase și cu mulți popi negri, negri și cu multe biserici și cu foarte puține școli, dar cu mulți copii—țara asta, a carliștilor și a reacționarilor, a lui de Torros și a lui Ximenes—zic țara asta bogată în lacrimi și în flori, în râuri de sânge și bogată în cântări—a fost jucăria unui nevrâstnic, pe care l-a învățat la jucării demonice creștere a jesuiților. acești dușmani ai culturii și ai dezvoltării omenești.

Și copilul a început să se joace. Nu ca alți copii cu praf din drum și cu pușcă de lemn, ci cu praful de pușcă și cu libertatea... Atâtea portugali ajunseră pradă acestui joc... Cultură, știință, artă, și drepturi, ajunseră pradă jucăriei regești și numai în Roma se auzeau râsete sănătoase și îndestulate.

Cum să nu!.... Un al doilea Vasco di Gama n'a pornit din Portugalia, ca să aducă comori din India—ci a învățat Manoel dela Vasco di Gama, dar dânsul prăda bogățiile Portugaliei la dănuitoare, la fete rele prin Paris și Berlin....

Și poporul a început să se gândească...

Și nu s'a gândit după cum pretinde eticheta spaniolă și ceremonia Vaticanului... Nici n'a cerut autorizația sfântului Picior din Roma.

Poporul a gândit că așa nu e bine, că regele să se joace cu ei și cu capul lor, par'că s'ar juca cu bile de biliard—poporul s'a cugetat că să va juca el cu regele.... Și s'a jucat așa de frumos, încât întreaga Europă l-a aplaudat...

Bietul Manoel. El n'are nici funcție, nici nu e trecut la pensie ca un asesor, ori un magistrat.

El n'are leafă, n'are coroană, n'are haine bune, n'are bani, n'are supuși, n'are draguțe....

Și când s'a dus în Anglia, flămând și sdrențos, n'a avut o haină bună pe el și împăratul Angliei a dat poruncă unui servitor:

— la pe domnul ăsta în grija ta, îi dă haine bune, î-l scaldă și îi dă o cafea să bea, căci e foarte obosit. *A fost rege...*

Și sluga s'a închinat și prinzând de mână pe Manoel, a zis rece ca un paragraf:

— Pofțiți cu mine....

Emil Isac.

(Cluj, Transilvania, 10 Oct. v. 1910).

† **Jules Tannery.**—Franța a pierdut acum câteva zile pe unul din cei mai de seamă matematicieni ai timpului, pe profesorul Jules Tannery, membru al Academiei franceze.

Profesor de matematică, mult cunoscut pe acest teren prin publicațiile sale asupra ecuațiilor diferențiale, asupra teoriei funcțiilor și altor chestiuni de algebră și matematică, Tannery e în același timp o personalitate marcantă în câmpul filosofiei prin publicațiile sale de critică filosofică. Critica serioasă și în mult îndreptățită pe care o face *legii psycho-fizice a lui Fechner*—proporționalitatea senzației cu logaritmul excitației—găsind într'ânsa o simplă definiție a senzației, e prima sa încercare de critică filosofică. Ea a fost primită cu multă simpatie relevând un cap de seamă.

A scris mai în urmă prețioase studii asupra *infini-tului matematic* și asupra *rolului numărului în științe* în care es în evidență spiritul pătrunzător și în același timp expunerea clară și atrăgătoare a distinsului profesor.

Colaborator timp de aproape un pătrar de veac la diferite reviste de matematică, Tannery analizează cu aleasa lui pricepere cele mai multe din publicațiile matematice apărute în acest interval. Aceste analize, adevărate studii ale chestiunilor—deși multe din ele neiscălite—formează un prețios tezaur de bibliografie critică pentru mișcarea matematică din ultimii douăzeci și cinci de ani.

Dela Soc. studenților în litere.—Duminea trecută s'a început activitatea societății studenților în litere. Cuvântarea de deschidere a d-lui președinte V. V. Haneș a rezumat activitatea societății în anul trecut și a îndemnat călduros pe studenți la o și mai rodnică muncă. A ținut apoi să mulțumească d-lor profesori, cari au cinstit societatea cu atenția și au îndrumat-o cu sfatul lor. În special, a amintit bunăvoința d-lor Mehedinți și Rădulescu-Motru. Lămuririle pe cari d. Haneș le-a dat cu privire la învinuirea ce d. Iorga a adresat societății, „că ar face politica dușmanilor d-sale“, au atras aplauzele călduroase ale membrilor și au afirmat puternic că studenții nu fac și nu pot face politica nimănui. A fost o declarație categorică și aprobările adunării au învederat o mulțumitoare constatare: aceea că studenții și-au recăpătat libertatea senină, care e potrivită cu tinerețea și cu situația lor de ucenici ai științei. „Profesorii noștri trebuie să stea sus, deopotrivă toți, în mințile noastre“, a zis d. Haneș.

Interesantele conferințe ale d-lor B. Cecropide (despre d. Stamatiade), Th. Lăzărescu (despre d. Topârceanu) și N. C. Ionescu (despre d. Davidescu), au fost ascultate cu multă atenție.

Eminescu în Esperanto.—Cităm din ultimul număr al revistei esperantiste româno-bulgare „*Danubio*“, ca o interesantă curiozitate, versiunea în esperanto a poeziei lui Eminescu, *Somnoroase pășărele*.

Traducerea e datorită d-lui dr. G. Robin apostolul esperantismului la noi:

LA DORMEMA BIRDETARO

La dormema birdetaro
Al nestetoj are flugas:
Kaŝas sin en branĉetaro,
Bonan nokton!

Nur sopiras la fontetoj,
Dum silentas arbarego,
Dormas en ĝarden' floretoj.
Dormu pace!

Por kuŝiĝi inter kanoj,
Cigno glitas sur la akvo.
Apudestu vin anĝeloj!
Dolcan dormon!

Super nokta feerio
Bela luno nun altiĝas,
Estas rava harmonio,
Bonan nokton!

c=l; j=i; ŝ=s; ĉ=ce; ĝ=ge.

Tolstoi și Victor Hugo.—In numărul din urmă al revistei italiene *Le cronache letterarie*, citim un interesant articol, *Tolstoi e Victor Hugo* de A. Faggi. V. Hugo și Tolstoi—scrie autorul articolului—au comun acelaș sentiment al infinitului. Amândoi spun adesea: Infinitul singur există, tot restul e himeră. Și nu o spun doar cu gura pe jumătate sau ca o figură retorică: amândoi îl simt acest infinit și câteodată rămân sugrumați sub el. Infinitul e Dumnezeu: și de câte ori acest nume nu se întâlnește în operele celor doi scriitori! Atât V. Hugo cât și Tolstoi se mișcă, se agită, se revoltă la idea răului; aspiră amândoi la o primenire socială care să înalțe pe cei umili și să ajute pe cei suferinzi. Niciunul din amândoi nu pricepe bunăoară un lucru ce pare atât de simplu oricărui bun burghez, anume ca un tânăr să seducă o fată pentru a se amuza un sfert de ceas. Citiți *Mizerabilii* și *Inviere*.

In arta lor amândoi sunt iperbolici, excelează în descrierea fenomenelor celor mai grandioase din viața omenească: bătălii, execuții capitale, moartea. Tolstoi din *Războiu și Pace* are acelaș sentiment al gigantului și al colosalului ca și Victor Hugo din *Mizerabilii*: Pietro Bezoukhow este un Hercule ca și Jean Valjean. Amândoi au ceva Michelangioloesc: și acest caracter (lucru cam straniu) se unește cu un sentiment fin și pitoresc al naturii. Amândoi au sfulul epic: după cum *Războiu și Pace* este o epopee istorică, *Mizerabilii* sunt o epopee socială. In amândoi se notează aceleași defecte fiindcă amândoi iubesc faptele epizodice, prolixitatea, repetiția.

CARȚI NOI

Filosofie.—In ultimii 50 de ani filozofia universitară, în special cea din Germania, e o reminiscență—mai mult sau mai puțin modificată—a vechilor sisteme filozofice. Eduard Zeller determină, cel dintâiu, acest curent, luând ca deviză: „Să ne întoarcem la Kant!”. Au urmat apoi un curent hegelian și unul către Fichte. Acest din urmă curent îl reprezintă, cred, filozofia lui *Rudolf Eucken*, în special scrierea sa de

căpetenie tradusă acum în franțuzește sub titlul „*Les grands courants de la pensée contemporaine*” în biblioteca de filozofie a librăriei Alcan*).

Știința de astăzi, încurajată de succesul imens, netăgăduit pe care l-a avut în domeniul naturii fizice și biologice, caută să stăpânească exclusiv și natura morală a omului. Așa încât tendința idealistă, sub deosebitele ei forme și manifestări, a ajuns într'o situație foarte critică: fiind dat că spiritul e nedespărțit de materie, care e supusă la legi decurgând din natura ei, se mai poate susține existența unei vieți spirituale originale și independente?

Eucken ține seamă de toate datele științei actuale, nu încearcă să separe metafizica de știință, nici spiritul de natură; contestă numai pretențiunile filozofiei naturaliste, întrucât nu sunt cuprinse în adevărurile științifice stabilite. Cercetând marile curente ale cugețării contimporane, distinsul profesor dela Universitatea din Iena caută să descopere direcțiunea lor generală.

Știința nu e altceva decât activitatea însăși a spiritului și prin urmare principiile ei nu pot fi înțelese decât fiind raportate la spirit. Nu trebuie exagerat dar rolul determinismului științific, care este opera cugețării. Cu alte cuvinte, știința trebuie reintegrată în viață sufletească, din care porcede, care vieată e în esența ei o sfortare către acțiune, către mai bine. Depășim astfel naturalismul, fără să pierdem contactul cu natura. Dar cum să determinăm scopurile, care să-l depășească?

Eucken nu e satisfăcut de soluțiunea intelectualistă. El găsește în filozofia lui Fichte calea de urmat pentru a asigura supremația acțiunii și a spiritului, miezul tendinței idealiste—fără a nesocoti cunoștințele științifice. Iată de ce am numit filozofia lui Eucken *neoidealism obiectiv*.

Autorul nostru combate naturalismul numai în pretenția de a reduce totul la jocul forțelor fizice, și a considera ca iluzie tot ce depășește marginele științelor exacte. Greșala fundamentală a naturalismului e de a desconsidera originalitatea și însemnătatea vieții spiritului, neadmițând între ea și animalitate decât o deosebire de grad. După această doctrină, adevărul, binele și frumosul nu sunt altceva decât niște mijloace de conservare a vieții noastre fizice!

Dacă viața omenească n'ar fi decât o simplă luptă pentru existență—obiectează Rudolf Eucken—nu vedem la ce ar slui toate progresele civilizațiunii, deoarece celelalte ființe realizează acest scop, rămânând în starea de natură. Naturalismul nu vede că resortul vieții omenești nu este utilitatea, plăcerea, ci mai cu seamă dorința fericirii, adică „un îndemn lăuntric către o existență supra-omenească” (p. 360).

Greșala comună a intelectualismului, ca și a naturalismului, este că consideră cunoașterea realității vii ca simplă materie de înțeles, este că voește să reducă realitatea în marginele științelor exacte. Eucken protestează în contra tendinței de a ne immobiliza în starea noastră actuală. Se teme, cu drept cuvânt, ca nu cumva Mefistofel să se însărcineze să ne scoată din această inerție—și de aceea deșteaptă în noi spiritul creator.

Vieța spiritului este o acțiune continuă creatoare de realități. Această activitate prezintă un caracter moral, căci adevărata vieță omenească nu este numai o luptă pentru existență, ci o luptă pentru o existență superioară.

G. Aslan.

*) 1 vol. în 8° de XVIII + 536 pag. tradus de d-nii Buriot și Luguët, 10 franci. Paris 1911

REVISTA REVISTELOR

A murit „Semănătorul“! Era, nu e vorbă, de multă vreme într-o crudă agonie. Vinovat de lungirea acestei agonii grele a fost d-l Scurtu. Deci, nu moartea aceasta, ce să așteptă de mult ci chinuita și nedreapta lungire a bolii, va apăsa muștrător pe conștiința literară a d-lui Scurtu. Acestea, însă, sunt lucruri cari privesc personal pe d-sa. Viața literară pierduse de mult „Semănătorul“: de la plecarea fostului ei director. D. Iorga, trebuie să se recunoască, a înviat „Semănătorul“, dar tot d-sa l-a și omorât. Silința stăruitoare a d-lui Scurtu a putut fi simpaticeă, dar nu putea fi instare să inspire vr'o nădejde.

Viața de odinioară a „Sămănătorului“ a însemnat zile frumoase pentru literatura noastră, nu atât prin vr'un folos direct cât prin aceea că a răspândit gustul de cetit. Când se formaseră cititorii și alte pretențiuni artistice se iveau, revista aceasta trebuia să dispară mulțumită că și-a împlinit menirea. Moștenitori nu lăsă; — iar cei ce să socotească ca atare nu pot decât să inspire milă. Oricum, literatura nu poate suferi de pe urma desfătării lor în această iluzorie moștenire.

În „Vieța nouă“, d. M. Florian desvoltă, sub forma sugestivă a unui dialog între un psiholog și un „Don Juan“, o „teorie a iubirei“, care, în afară de ciudățenia concepțiunii „filosofice“, are incontestabile însușiri literare.

Urmează poezii de dd.: Ervin, Cruceanu, Păltânea și un interesant articol al d-lui T. Dinu, care s'a arătat de mult ca un cercetător cu adâncă înțelegere pentru literatura noastră populară.

Eminentul director al revistei „Ramuri“, luând inițiativa ca publicația sa se apară săptămânal, găsește prilejiul de a rosti o lapidară și senzațională formulă pentru îndrumarea și înțelegerea literaturii. Se știa de mult că valorosul bărbat nu aprobă felul modest de a pricepe arta al d-lui Densușianu. Dar, astăzi, văzând criza ce amenință literatura națională, d-sa să hotărăște a fi energic și bizuit „pe experiența de până acum“, binevoește să ia asupra-și greaua sarcină de a conduce „pe drumul sănătos“ scrisul românesc. E o hotărâre care nu va părea iluzorie, când se are în vedere că pornește de la un bărbat de valoare și eroismul d-lui C. Ș. Făgețel. Cei ce-au tremurat de grija literaturii neamului, → să se liniștească: d. Făgețel veghiază. Și, te miri cum scriitori de talentul și reputația d-lor Anghel, Gârleanu se pot împacă să înfățișeze numele lor, sub direcțiunea literară—fie chiar în aparență—a acestui delicios „director“.

În *Viața socială* (No. 10) D. Tudor Arghezi, își continuă a sale :

...suave șoptiri vespérale
din vremea când luna, cărări ideale
brodase cu degete pale
spre frunțile voastre, vecine cu znopii.

„Sintaxa“ aceasta „ritmică“ cum i-se zice, cum și toată opera sfruntată de până acum a d-lui T. Arghezi, ne face să ne gândim cu înduioșare la vremurile „nebuiei simboliste“, vremuri de cari până și reprezentanții cei mai de samă de azi ai simbolismului își amintesc cu zâmbetul pe buze.

Nu-i vorba, exagerările și-au avut rostul lor psihologic în mai toate mișcărilor mari de artă. Am avut—și fiecare la vremea lor — „nebulia romantică“ și apoi cea de care pomenirăm mai sus. Ei! dar pe cea de azi?— În ochii celor mai în curent cu evoluția poeziei din ultimele decenii în Franța, ea apare ca un anachronism!

În orice caz, poezia d-lui Arghezi ne pare cam greu de digerat pentru stomacurile „tovarășilor“.

Facla No. 37 din 20 Noembrie. P. Gh. Panu cu toate defectele lui :

„Defectele lui Panu? Cari sunt ele? Că nu știa să țină în frâu un „partid“? A fost mai diplomat d. Sturdza, cu „degetul“ său autoritar, tranșant, cassant și... lipsit de idei? Cu toate astea, „partidul“ adunat de diplomația bugetară a lui Ion Brătianu l'a ținut pe d. Sturdza până s'a copt d. Ionel Brătianu. Că eră *interesat*? E adevărat că Panu, trezit în fastul Junimii, unde cei mai de seamă se răsălau în milioane, a fost vecinic în nevoie de bani. El simțea nevoia unui bun trai fizic, dar mai ales avea nevoie de cărți, de artă, de călătorii. În sfârșit spiritul lui simțea trebuința să guste viața modernă în ce are mai înalt, mai ales, mai rafinat. Dar e absurd să se vorbească de asta, în țara în care atâtea s'au înbogățit din buget, în mod licit dar mai cu seamă ilicit, și în care sistemul despăgubirilor sentimentale s'a urcat până pe scările de marmoră ale junimizmului etern.

„Altele sunt defectele lui Panu. În primul rând a fost balastul ideilor cu care și-a făcut intrarea în viața politică. A fost, apoi, impetuoșitatea cu care a spus adevărul, săgetând până și aripile auguste. A fost în sfârșit, faptul în adevăr jalnic, că în toate tribulațiile lui, în toate metamorfozele lui politice, în toate înjosirile pe cari și le impunea, cu sufletul însângerat, în toate acestea, el a rămas pururi același: omul cu idei și care vecinic elabora idei, omul care nu putea nici odată să înceteze de a fi el însuși. El nu s'a vândut pe bani și „glorie“ — și nu s'a dat nici gratis. În capul lui n'a putut încolți monstruoșitatea imposibilă; „întru fără rezervă mintală“. Căci tocmai acea rezervă mintală, bogată, grandioasă, aceea eră *el însuși*. Sufletul lui săngera, săngera, dar nu pieră.

„Negreșit, dacă răsfoim paginile lui politice găsim unele foarte frumoase, dar și multe urâte, triste, lamentabile. Sunt paginile de zvărcoliri și de zbucium, sunt concesiile făcute azi unuia, mâine altuia, poimaine iarăși celui de ieri, pentru ca pururea să găsim pe lângă partea nestatornică, schimbătoare, nesinceră, partea cealaltă, vecinic aceeași, care era a lui proprie și care făcea să fie pururi ascultat—și temut.

„Defectele lui, pentru necrologiștii oligarhii, se reduc la unul singur: n'a știut să se pângărească complect, să se anihileze complect, să strivească tot ce era superior în licea lui, pentru a se putea alinia în rând cu ceilalți și a merita onoarea de a fi îmbrățișat. Atunci, firește, ar fi ajuns ministru, ar fi fost învingător, — victorie mult mai tragică decât i-a fost înfrângerea. Cunoaștem — nu-i așa — oarecari exemple strălucite,

„Pentru noi, defectul lui Panu a fost altul: el și-a greșit drumul dela început. Dacă ar fi înțeles din capul locului că toate eforturile sunt zadarnice, că ori ce strategie pentru a pune mâna pe putere ca *individ*, prin forța meritelor proprii și în combinație șireală cu un partid sau altul, este de prisos; dacă ar fi priceput că în țara asta numai prin ridicarea maselor adânci se va putea schimba ceva; că aceeași operă, oricât de grea e, *lotuși* e mai ușoară decât să aduci oligarhia să se lase păgubilă de o picătură din sângele ei, — atunci Panu ar fi fost omul mare ce putea să fie prin calitățile lui, prin chemarea înăscută în fie-care fibră din ființa lui. Aceasta n'a priceput-o el și pornit ca socialist, a făcut din capul locului greșala pe cari alții au făcut-o mai târziu, cu deosebirea numai că ceilalți au primit să se sinucidă dintr-o dată, pe când el s'a omorât cu țărâita în vremea unei vieți întregi.“

N. R. R.

ȘTIRI ARTISTICE

A V-a serie de *Matineuri Literare* date de D-ra Lucia Rosand din V. Alexandri, C. Negri, Al. Sihleanu, M. Eminescu, I. Creangă, Gr. Alexandrescu, N. Beldiceanu, J. Negruzi, Al. Vlahuță, Carmen Silva, G. Goșbuc, G. Murnu, P. Cerna etc. va avea loc în sala Eintracht strada Dionisie No, 64, *Duminică 28 Noembrie* orele 3 p. m.

Gr. Alexandrescu : Rugăciunea.

J. Negruzi : Satira IV-a (fragment).

G. Coșbuc ; Fatma.

G. Murnu : Din Streini.

P. Cerna : Zece Maiu.

M. Beldiceanu : Lăutarul.

D. Bolintineanu : Ielele (acc cu harpa).

Al. Vlahuță : Mamei.

D. Teleor : Țușa Joița.

M. Eminescu : Glosa.

Al. Sihleanu : Cișmigiul.

G. Coșbuc : Dragoste învrăjbită.

V. Alexandri : Concertul în luncă (acc. cu harpa),

Prețurile : Loc rezervat 5-lei. Abonament de 6 locuri 20 lei.

Stal I 4, —	"	"	"	18 "
" II 3, —	"	"	"	12 "
" III 1, —	"	"	"	

Editeurs •

ZANICHELLI de Bologna, ALCAN de Paris, ENGELMANN de Leipzig, WILLIAMS et NORGATE de Londres.

„SCIENTIA”

REVUE INTERNATIONALE de SYNTHESE SCIENTIFIQUE.

Direction : G. BRUNI — R. DINISI — F. ENRIQUES
R. GIARDINA — E. RIGNANO

4 numeros par an, de 280—300 pages chacun.

On se plaint de plus en plus des etrets de la spécialisation à outrance à laquelle les hommes des sciences sont condamnés. *Scientia* a été fondée en vue de contrebalancer ces fâcheux effets. Elle publie des articles qui se rapportent aux branches diverses de la recherche théorique, depuis les Mathématiques jusqu'à la Sociologie, et qui tous sont d'un intérêt général : elle permet ainsi à ses lectures de se tenir au courant de l'ensemble du mouvement scientifique contemporain.

Scientia, qui est dans sa quatrième année d'existence, a acquis du premier coup la faveur du monde savant, grâce à la collaboration qu'elle s'est assurée des autorités scientifiques les plus éminentes de l'Europe et de l'Amérique. Elle a publié, outre les articles de ses directeurs : MM. Bruni, Enriques, Dionisi Rignano, des travaux de MM. Poincaré, Picard, Tannery, Vo, erra, Boutroux, Borel, Fabry, Zeuthen, Zeeman, Arrhenius, Gorges Darwin, Lowel, Ritz, Seeliger, Soddy, Ostwald, Wallerant, Lehmann, Schiaparelli, Clamician, Raffaele, Foà, Höber, Galeotti, Ebslein, Demoor, Asher, Fredericq, Lugaro, Delage, Caullery, Rabaud, Driesch, Wiessner, Haberlandt, Bohn, Claparède, Janet, Rey, Pikler Cunningham, Westermarck, Kidd, Landry, Viltredo Pareto, Achille Loria, Sombart, Carver, Oppenheimer, Meillet, Bortkiewicz, Riccobono, Philippe Sagnac, Salomon Reinach, Simmel, Scialoja, etc.

A partir de Janvier 1909 *Scientia* joint au texte principal, portant les articles dans la langue de leurs auteurs, un supplément avec la traduction française de tous les articles allemands, anglais et italiens. Elle est ainsi accessible à quiconque connaît la seule langue française.

Prix de l'abonnement :

25 francs. — 20 mk., — 20 sh.

Direction et Rédaction : Milan, Via Aurelio Saffi, 11

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

„YOST”

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54.

TELEFON

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANITAR SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50
Cereți prospecte gratuite

TÂMPLĂRIA

C. MIHAILESCU & BALOȘAN

ABSOLVENT AL ȘCOALEI SUPERIOARE DE ARTE ȘI MESERII DIN BUCUREȘTI

PREMIAT LA EXPOZIȚIA DIN 1903 ȘI 1906

EXECUTĂ ORI ȘI CE LUCRĂRI DE ACEASTĂ BRANȘĂ CU PROMPTITUDINE ȘI ACURATEȚĂ.

AVÂND 20 ANI PRACTICĂ ÎN STRĂINĂTATE

ATELIER ȘI CASA PROPRIE

15, STRADA ȘERBĂNICĂ. — BUCUREȘTI. — STRADA ȘERBĂNICĂ, 15.

FINANȚE ȘI COMERȚ

De la al V-lea Congres Agronomic

— Câte-va impresii —

Și la noi, feluritele congrese au început să se ție cu o oare-care regularitate. Regularitatea ținerei lor până acum, desigur că întrece cu mult utilitatea ce se desfășoară din dezbaterile lor.

Acest lucru ni l-a dovedit de asemenea cel de al V-lea congres agronomic, ce a avut loc în zilele de 20, 21 și 22 Noemvrie în capitala țării. Programul de discuțiune foarte încărcat nu a fost luat în seamă, punct cu punct.

Din chestiunile înscrise, numai 2-3 au fost alinse; iar dintre acestea singura problemă a creșterii vitelor și mijloacele de îmbunătățirea a ei a fost analizată și desbătută aproape 2½ zile... S'a vorbit mult, e adevărat. S'a vorbit prea mult. Românului îi place vorba dar, cu ce folos?

În țara noastră, suferim cu toții de mania de a formula soluțiuni în problemele economice. Cunoaștem sau nu cunoaștem o chestiune, aceasta nu importă, — căci ne simțim în stare să aducem întru deslegarea ei o lungă rețetă cu medicamente... Și procedăm băbește: căutăm să lecuim o boală, fără să pătrundem, pe cale științifică, cauza cauzelor, răul tuturilor relelor... Și de aceea, aproape toate măsurile de politică economică în genere și de politică agrară în deosebi rămân infructuoase de și... sunt legate de cheltueli simțitoare, unele prea simțitoare, pentru punga bietului contribuabil.

Sau, chiar când analizăm o chestiune, nu vedem de cât o latura ei, nu ne lămurim legătura dintre ea și întregul complex al celor-lalte chestiuni economice — și ast-fel, nu trebuie să ne mirăm dacă soluțiile propuse nu pot răspunde nevoilor reale; nu trebuie să ne mire, mai departe, că progresul economico-social se află într'o amară și vădită contradicție cu politica noastră economică bogată în legi, și sărmană în spirit...

Dela al 5-lea congres agronomic, am plecat cu această convingere întărită.

Trecem peste discursurile d-lui Ministru al domeniilor discurs plin de vorbe pompoase — un discurs 48-ist. Discursul d-lui Ministru nu poate avea de cât un efect, un efect demagogic: să gădele urechea unor anumiți oameni...

Căci ce program de muncă reprezintă acel discurs? Ce constatări reale se desfășura dintr'ansul? nimic, nimic, nimic!

D-l Kalinderu,—și cu d-sa,mulți vorbitori, — au formulat diferite soluții, au adus un potop de soluții în chestiunea îmbunătățirii rasei vitelor... și aproape nici unul, — dintre cei care au vorbit în această chestie, absolut nici unul, în afară de d-l deputat Săulescu — nu s'a izbit de adevărul elementar că agricultura noastră, cu ale ei forme de cultură — parcelară și latifundiară — nu îngăduie, ei împiedică azi o serioasă încercare a îmbunătățirii rasei vitelor din România.

Cu mai multă competență s'au discutat problemele *intervenției statului, muncii și capitalului în agricultură și reformei învățământului agricol*...

Și noi socotim că astă-zi, o muncă din cele mai sănătoase întru progresarea plugăriei noastre, este asezarea pe baze temeinice a învățământului agricol.

După câte știm, s'a întocmit la Ministerul de Domenii un proiect de lege pentru transformarea Școalei Centrale de la Herăstrău, într'o *școală superioară de agricultură*. În proiect, se prevede lărgirea obiectelor de studiu în această școală.

Ca să avem o agricultură rațională, în afară de existența unor anumite condițiuni economice e nevoie de plugari luminați.

Și, să ni se ierte îndrăzneala opiniunii, ni se pare că țara noastră „eminamente agricole“ — n'a căpătat din școalele agricole plugari luminați pe deplin, cari să aibă și simțul practic și să îndrumeze agricultura pe calea cea bună. Dacă ai cunoștiință de câte-va manuale de agricultură nu urmează că ești un bun plugar.

Regretabil că mulți dintre acei care ar fi avut datoria să fie de față s'au abținut dela congresul agronomic. Acest fapt s'a și observat cu drept cuvânt, de către uni congresiști.

Rea plugărie, și tristă orientare în politica agrară, avem în România! Iată ce impresie mi-a întipărit cel de al VI-lea congres agronomic!

Cu toate acestea, terminăm urând ca cel puțin viitoarele congrese să fie mai substanțiale în discuțiuni, adunând în acelaș timp, la sânul lor pe toți care muncesc în viața agricolă. Numai astfel ele vor putea formula deziderate serioase, utile întru îndrumarea economiei noastre agrare.

2-0

MARCO DATTELKREMER

STRADA CAROL, 62 (vis-à-vis de Hotel Regina)

CEL MAI ASORTAT MAGAZIN DE MOBILAT DIN ȚARĂ

COVOARE, DRAPERII, PERDELE, PREȘURI, LINOLEUM, etc., etc.

SOBE cele mai perfecționate BELGIENE și GERMANE

DORMITOARE, SUFRAGERII, SALOANE, BIUROURI, etc.

— MAȘINI de CUSUT cu prețurile originale ale Fabricii. —

PREȚURI REDUSE ȘI ABSOLUT FIXE. — VÂNZARE ȘI ÎN RATE.

BULETIN BIBLIOGRAFIC

Biblioteca pentru Toți, No. 654—655.

Zguduitoarea tragedie *Regele Lear* care de curând a fost montată la Teatrul Național, a apărut de curând în colecția „Bibliotecei pentru toți.” E-o nouă versiune, mai completă cea datorită cunoscutului literat d-l *Ludovic Dauș*.

Citind volumul rămâi cu impresia că rare-ori gândirea și sentimentul unei opere străine, au fost mai desăvârșit redată în limba românească. D-l *Ludovic Dauș* e un minunat mănuiitor al limbei noastre și stilul său e fluid, armonios. D-sa a dat o atenție deosebită *Regelui Lear*, această capodoperă a geniului lui Shakespeare, și de aceea versiunea sa e mai presus de ori ce laudă. D-sa n'a lăsat nimic afară am putea zice că a urmat cuvânt cu cuvânt textul, prin-zând toate intențiile și nuanțele originalului și redându-le în românește sub forma cea mai concisă și mai limpede, căutând echivalente acolo unde o traducere cuvânt cu cu-

vânt ar fi rămas neînțeleasă. De aceea putem spune, că multe expresii cari azi ar părea fanate, apar în traducerea d-lui *Dauș* vii, strălucitoare, păstrând totuși tot parfumul arhaic al originalului. Pentru acest sfârșit traducătorul a ales cuvintele cele mai românești fără a cădea în excese și a reușit să închege o limbă puternică, tragică, oglindind toată bogăția de expresii a graiului nostru. Aceiași observație și pentru versurile, foarte numeroase în *Regele Lear*, redată pentru prima oară la noi.

Recomandăm dară tuturor noua versiune a *Regelui Lear*, convingi că cititorii vor putea urmări mai de aproape gândirea marelui Shakespeare și completa ast-fel tăierile celor l'alte versiuni,

Volumul e frumos ilustrat și se vinde cu 60 bani exemplarul. Cererile se fac pe adresa Librăriei editoare **Leon Alcalay**, București. Edit.

IONESCU-QUINTUS

CĂSNICII...

— ROMAN DIALOGAT —

PREȚUL 3 LEI

ALBERT BAER
BUCUREȘTI, NUMA POMPILIU 7
1910

A APĂRUT

un volum elegant, de 112 pagini, cu poveți foarte folositoare ambelor sexe, intitulat:

SECRETELE SEXUALE

de D-rul GRUNFELD

cu următorul bogat și prea interesant conținut:

VIRGINITATEA.—MENSTRUUAȚIA.—SARCINA.—AVORTUL.
VAGINISMUL.—AFRODIZIA.—SUCITURILE.—ONANIA.
POLUȚIUNILE.—NEPUTINȚA.—BLENORAGIA LA BĂRBAȚI,
FEMEI ȘI COPII.—BLENORAGIA ȘI CĂSĂTORIA.—ȘANC-
CRUL.—SIFILISUL DOBÂNDIT ȘI MOȘTENIT.—SIFI-
LISUL ȘI CĂSĂTORIA.—INLĂTURAREA BOLILOR SEXUALE.

Această interesantă scriere va aduce desigur multă lumină și destulă liniște în sufletele veșnic chinuite de misterioasele probleme și boli sexuale.

„SECRETELE SEXUALE” nu trebuie deci să lipsească din nici o casă, ci să fie citite și cu drag păstrate de toate familiile, ce se interesează cu adevărat de viitorul și sănătatea copiilor lor, spre a-i îndruma în viața sexuală și a-i feri de boli primejdioase.

PREȚUL 1 LEU

De vânzare la librăria LEON ALCALAY, București Calea Vic-
toriei, precum și la toți librării și depozitarii de ziare din Capi-
tală și provincie.

A apărut:

Biblioteca editată de „*Noua Revistă Română*”

No. 1. *In zilele de anarhie* de C. Rădulescu-Motru.

„ 2. *Sufletul neamului nostru* de C. Rădulescu-Motru.

„ 3. *Contractul de muncă* de Dem. Negulescu.

PREȚUL UNUI NUMĂR 15 BANI

O AVERE

cuprinde o singură
OPTIME DE LOS

cu a cărei
valoare de **LEI 1.50**

— puteți câștiga —

LEI 90.000

Colectura Principală Română
Nicolae Eustațiu S^{-ri}

București, Str. Doamnei, 8. — Telefon 11/86
Sucursală: Str. Regală 2 (în tutungerie)

a plătit în mod discret clienților săi

MILIOANE peste MILIOANE

Comandați de urgență spre a putea fi serviți
conștiincios:

$\frac{1}{8}$ lei 1.50 $\frac{1}{4}$ lei 3, $\frac{1}{2}$ lei 6, $\frac{1}{1}$ lei 12.

VILE DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25 97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

CABINETUL MEDICAL MODERN

PENTRU BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC

AL

Dr. I. MITULESCU

Fost colaborator la INSTITUTUL KOCH (Berlin) și Asistent la l-a clinică
medicală a PROF. LEYDEN din Berlin

SPECIALIST IN BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC
(ADULȚI ȘI COPIL)

Instalație specială pentru examinarea cu „RAZELE ROENTINGEN”
aplicarea ELECTRICITĂȚII
: : : INHALAȚII, BAI ȘI MASAJUL ELECTRIC

Laborator Special pentru analize de URINĂ, SPUTĂ, etc.

Consultațiuni în toate zilele de
la 9—12 a. m. și
4 $\frac{1}{2}$ —7 $\frac{1}{2}$ p. m. precis. || Pentru săraci, bolnavi de piept
gratis Marțea și Sâmbăta de la
3—4 $\frac{1}{2}$ p. m. precis.
LA INSTITUTUL DE BINE-FACERE

STRADA COVACI, 19 (Etagiul I). — Telefon 19/58 —

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor
chirurgicale

Operațiuni și Faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

— Să nu lipsească din nici o casă —
Franzbranntwein „Dr. KONYA“

Fricțiune întăritoare pentru musculatură, infailibilă contra durerilor reumatismale, la gută, lumbago și ori-ce răceli. Întreține sănătatea, puterea și frumusețea corpului. — Flacon de buzunar 50 bani. Flaconul original LEI 2.

Franzbranntwein cu Menthol

de Dr. Konya se distinge prin puterea sa antiseptică și răcoritoare. Ca atare este recomandat în special contra durerilor nevralgice, durerilor de cap și contra afecțiunilor catarale.

Flacon de buzunar 60 bani. — Flaconul original LEI 2.25

SE GĂSEȘTE LA FARMACII ȘI DROGUERII

Veriți-vă de imitațiuni! Veritabilul Franzbranntwein Dr. Konya poartă marca „Fortuna” depusă la Tribunal și semnătura Dr. Konya și fiu pe gâtul sticlei.

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

ALBERT BAER, București. Str. Numa-Pompiliu No. 7